

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

PERHEYHTEISÖN VUOROVAIKUTUS LAPSEN PERHESIJOITUKSEN ALKUVAIHEESSA

Sijaisvanhempien näkökulma

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö AMK
Syksy 2015
Päivi Vainio

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

VAINIO, PÄIVI:

Perheyhteisön vuorovaikutus lapsen
perhesijoituksen alkuvaiheessa
Sijaisvanhempien näkökulma

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 63 sivua, 6 liitesivua

Syksy 2015

TIIVISTELMÄ

Tämän laadullisen tutkimuksen keinoin toteutetun opinnäytetyön toimeksiantajana ja työelämäkumppanina on Lahden kaupungin sosiaali- ja terveystalouteen kuuluva lastensuojelun perhehoito. Perhehoidon työntekijät työskentelevät perheeseen sijoitetun lapsen sekä hänen molempien perheiden eli sijoitetun lapsen koko perheyhteisön kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia millaisia kokemuksia sijaisvanhemmilla on perheyhteisön vuorovaikutuksen syntymisestä sijoituksen alkuvaiheessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää lapsikeskeistä perhehoitoa ja tuottaa perhehoidolle materiaalia, joka auttaa perhehoitoa kohdentamaan resurssinsa perheeseen sijoitetun lapsen hyväksi.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin sijaisvanhempien teemahaastattelujen avulla. Haastatelluilla viidellä sijaisperheellä oli kokemusta sijaisvanhemmuudesta muutamasta kuukaudesta lähes viiteen vuoteen. Kaikilla haastatelluilla oli kokemus sijaisperheille tarjottavasta sijoituksen alkuvaiheen Startti-tukityöskentelystä.

Haastattelujen perusteella selvisi, että vuorovaikutus oli pääosin keskustelua ja yhteydenpito biologisiin vanhempiin oli pääosin sijaisäidin hoitamaa. Vuorovaikutuksen suurimmaksi esteeksi muodostui biologisen vanhemman elämäntilanne, jonka mainittiin vaikuttavan myös mahdolliseen vuorovaikutuksen toiminnallisuuteen. Toiminnallisuuteen oltiin valmiita, kunhan se tapahtuisi muualla kuin sijaisperheen omissa tiloissa ja toteutettaisiin perhekohtaisesti. Toimivan vuorovaikutuksen hyödyiksi lapselle mainittiin mahdollisuus kaksiiin vanhempiin, vanhempien välinen yhteistyö sekä sosiaaliset taidot, jotka kehittyvät ympärillä olevien välittävien ihmisten myötä. Perhehoidon toteuttama Startti-työskentely sai kiitosta kaikilta haastatteluun osallistuneilta. Starttia kiiteltiin erityisesti joustavuudesta ja mahdollisuudesta keskustelulle varsinkin, jos muuta vertaistukea ei ollut saatavilla. Lisäksi toivottiin enemmän tietoa lapsen elämän tapahtumista ja aikaisemmasta käyttäytymisestä. Koettiin, että tieto olisi helpottanut sijaisvanhempaa jaksamisessa ja lapsen oikeanlaisessa tukemisessa.

Asiasanat: sijaisvanhemmat, biologiset vanhemmat, yhteistyö, vuorovaikutus, perhesijoitus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

VAINIO, PÄIVI:

Interaction between foster home and
biological home in the early stage of
child's family placement
Foster parents' perspective

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with adult people

63 pages, 6 pages of appendices

Autumn 2015

ABSTRACT

This working life based qualitative thesis was conducted with the foster care unit at the Child Welfare department of Lahti city. The employees of this unit work with the child placed at a foster home but also with both families - the biological family and the foster family. The objective was to examine the experiences of the foster parents concerning interaction at the beginning of the family placement. The purpose of this thesis was to develop more child-based foster care and to produce material which can help the foster care unit to target their resources for the benefit of the child.

The material for the thesis was collected by interviewing the parents in foster families. These five families had experience from a couple of months to almost five years. All of them had also experience of "Startti", which is an early stage support program for foster families. The conclusions based on the interviews are that the interaction between families is mostly conversations and the liaison is usually taken care of by the mother in the foster family. The biggest obstacle to the interaction is the life situation of the biological parent, which was also mentioned to have an influence on the functionality of the interaction. The foster families would be ready for more functionality if it would take place somewhere else than at the foster home and it was based on the individual needs of the particular family.

The child benefits of good interaction between the families by having the possibility to have two families, the co-operation between families and by developing social skills with the help of surrounding and caring people. "Startti" -program was appreciated among all the respondents, who gave thanks to its flexibility and the possibility to have conversations, especially if they didn't have any other peer support. The parents in foster families wish to have more information of the previous life events and behaviour of the child. They felt that it would have helped them to have more strength to carry on and to better support the child in the right way.

Key words: foster parents, biological parents, co-operation, interaction, family placement

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TOIMEKSIANTAJA, TARKOITUS JA TAVOITE	3
2.1	Toimeksiantaja	3
2.2	Tarkoitus ja tavoite	4
2.3	Tiedonhaku	5
3	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA AIHEESTA	7
4	VUOROVAIKUTUKSEN HAASTEET PERHESIJOITUKSEN ALKUVAIHEESSA	11
4.1	Perhehoito sijaisperheessä	11
4.2	Lapsen siirtyminen sijaisperheeseen	12
4.3	Vanhemmuus	14
5	VUOROVAIKUTUKSEN TEORIAA PERHESIJOITUKSEN NÄKÖKULMASTA	16
5.1	Vuorovaikutus	16
5.2	Dialoginen vuorovaikutus	18
5.3	Toimivan vuorovaikutuksen edut lapselle	19
5.4	Toimimaton vuorovaikutus	21
5.5	Toiminnallisuus	22
6	TUTKIMUSMENETELMÄT	25
6.1	Teemahaastattelu laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä	25
6.2	Sisällönanalyysi	26
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	28
7.1	Opinnäytetyön aikataulutus	28
7.2	Aineistonkeruu	29
7.3	Aineiston analysointi	31
8	TULOKSET	33
8.1	Perheyhteisön vuorovaikutus ja yhteistyön muodot	33
8.2	Vuorovaikutuksen mahdollistajat ja estäjät	34
8.3	Toimivan vuorovaikutuksen hyödyt lapselle	35
8.4	Perheyhteisön toiminnallisuudesta	35
8.5	Palaute perhehoitoon	37

8.5.1	Startti	37
8.5.2	Muu palaute perhehoitoon	38
9	TULOSTEN TARKASTELUA	40
9.1	Perheyhteisön vuorovaikutus on pääosin keskusteluja	40
9.2	Toimivan vuorovaikutuksen mahdollistajat ja esteet	42
9.3	Toimiva vuorovaikutus on lapsen etu	43
9.4	Perhehoidon tarjoama tuki	44
9.5	Toimiva tuki sijaisperheille ehkäisee sijoitusten katkeamista	46
9.6	Perheyhteisön toiminnallisuus	48
10	POHDINTA	50
10.1	Eettisyys ja luotettavuus	50
10.2	Tulosten hyödyntäminen	52
10.3	Jatkotutkimusehdotukset	55
10.4	Tavoitteiden saavuttaminen	56
10.5	Opinnäytetyöntekijän erityissuhde aiheeseen	57
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Vuoden 2012 alusta alkaen huostaan otetun lapsen sijaishuolto on tullut järjestää ensisijaisesti perhehoidossa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011). Huostassa olleiden alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten määrä vuonna 2013 oli 10 735. Perheisiin heistä oli sijoitettuna yli puolet eli yli 5 000 lasta ja nuorta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Lastensuojelulain (417/2007) 54 § mukaan sijaishuollossa on turvattava lapsen kehityksen kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet ja tuettava ja edistettävä lapsen yhteydenpitoa hänelle tärkeisiin henkilöihin.

Lastensuojelun perhesijoitukseen sisältyy olennaisesti yhteydenpito lapsen molempien perheiden, sijaisperheen ja biologisen perheen, kesken. Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että yhteistyö vanhempien välillä toimii. Jos yhteistyö vanhempien välillä ei suju eivätkä he arvosta toisiaan, lapsi joutuu sietämättömän ristiriitaiseen tilanteeseen. Selviytyäkseen tilanteesta lapsi saattaa aikuisten vuoksi joutua tukahduttamaan omat tunteensa ja halunsa. Pahimmillaan lapsi jää näkymättömäksi aikuisten tarpeiden ja tunteiden taakse. (Janhunen 2011, 24.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia laadullisen tutkimuksen keinoin millaisia kokemuksia sijaisvanhemmilla on perheyhteisön vuorovaikutuksen syntymisestä sijoituksen alkuvaiheessa. Opinnäytetyössä käytetään sanaa perheyhteisö tarkoittamaan kaikkia kolmea yhdessä, siis lasta sekä hänen molempia perheitään. Pelkästään sijaisperhettä tai biologista perhettä tarkoitettaessa käytetään sanoja sijaisperhe ja biologinen perhe.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina ja toimeksiantaja on Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito. Opinnäytetyön aineisto kerättiin sijaisvanhempien teema-haastattelujen kautta keväällä 2015. Sijaisvanhempien haastattelujen kautta etsittiin vastausta siihen, miten perhehoito voisi tukea vuorovaikutusta ja sen syntymistä sijoituksen alkuvaiheessa. Samalla tarkasteltiin toimivan vuorovaikutuksen etuja lapselle.

Opinnäytetyö tuottaa toimeksiantajalleen Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoidolle materiaalia, jonka tarkoituksena on auttaa perhehoitoa kohdentamaan resurssinsa perheeseen sijoitetun lapsen hyväksi. Opinnäytetyön ajankohtaisuus liittyy lastensuojelulain (417/2007, 50§) mukaiseen perhehoidon ensisijaisuuteen

sekä Perhehoitoliiton Keinu-hankkeen (Keinu- ajattelu- ja toimintamalli 2015) esiin nostamaan perheyhteisön vuorovaikutuksen merkitykseen sijoitetun lapsen hyvinvoinnille.

Perheyhteisön vuorovaikutuksen muodostumiseen perhesijoituksen alkuvaiheessa vaikuttaa moni tekijä. Opinnäytetyö alkaa esittelemällä opinnäytetyön työelämäkumppania sekä opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta. Seuraavassa osiossa esitellään muutamia perheyhteisön vuorovaikutuksen haasteita, sekä vuorovaikutukseen liittyvää teoriaa perhesijoituksen näkökulmasta. Tutkimusmenetelmien esittelyn jälkeen kerrotaan opinnäytetyön toteuttamisesta. Tulokset löytyvät ennen tulosten tarkastelu osiota, jossa tuloksia tarkastellaan edellä olleeseen teoriaan peilaten. Pohdintaosuudessa pohditaan mahdollisia tulosten hyödyntämismahdollisuuksia, sekä jatkotutkimusehdotuksia. Raportti päättyy opinnäytetyöntekijän omaan pohdintaan erityissuhteestaan aiheeseen.

2 TOIMEKSIANTAJA, TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän laadullisen tutkimuksen keinoin toteutetun opinnäytetyön toimeksiantajana ja työelämäkumppanina on Lahden kaupungin sosiaali- ja terveystalviuuihin kuuluva lastensuojelun perhehoito, jossa työskentelee sosiaalityöntekijöitä sekä sosiaaliohjaajia. Tässä luvussa kerrotaan toimeksiantajasta, opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteista sekä miten opinnäytetyön tiedonhaku on toteutettu.

2.1 Toimeksiantaja

Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito on seudullinen perhehoitoyksikkö eli se tarjoaa perhehoidon palveluja Lahteen, Aavaan, Oivaan ja Heinolaan. Lapsen sosiaalityöstä vastaavat sosiaalityöntekijät työskentelevät ainoastaan lahtelaisten perheisiin sijoitettujen lasten kanssa. Sijaisvanhempien tuesta vastaavat sosiaalityöntekijät työskentelevät seudullisesti. Myös sosiaaliohjaajat ovat seudullisia eli työskentelevät myös muiden kuntien lasten ja heidän perheyhteisöjensä kanssa. (Lahden seudullinen perhehoitoyksikkö 2015.)

Lahden kaupungin perhehoidon sijaisvanhempien tuesta vastaavat sosiaalityöntekijät rekrytoivat ja kouluttavat sijaisvanhempia ja ylläpitävät seudullista perhehoitajapankkia. Heidän tehtäviinsä kuuluu valita sijoitettavalle lapselle sopiva sijaisperhe, jonka he ovat kouluttaneet tehtävänsä. (Lehtosaari 2014, 16–18.) Lapsen sosiaalityöstä vastaavat sosiaalityöntekijät vastaavat lapsen asioista ja tekevät viranomaispäätökset. Heidän vastuullaan on, että lapsi saa tarvittavat tuet ja palvelut ja heidän velvollisuutensa on toimia lapsen edun valvojina. (Lastensuojelulaki 417/2007, 13b §, 24§.)

Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoidossa sosiaaliohjaajien tehtäväkenttään kuuluu sijaisperheille suunnattu Starttityöskentely, joka sijoittuu sijoituksen ensimmäiseen vuoteen. Startti on luotu osana Lahden perhehoidon hanketta vuonna 2009. Startti sisältää kirjallisen noin 40 sivuisen tiiviin ja kattavan ”käsikirjan”, jossa käsitellään kriisin vaiheet sekä traumatisoituneen lapsen kanssa toimimisen perusasiat. Varsinainen Starttityöskentely aloitetaan perheen ja sijoitukseen tulevan lapsen tutustumisjakson aikana ja sitä jatketaan sijoituksen ensimmäisen vuo-

den aikana kuuden tapaamisen verran. Tapaamisissa sijaisvanhemmat tapaavat sosiaaliohjaajaa sekä kahdella kerralla myös sosiaalityöntekijää, joko sijaisperheessä tai perhehoidon toimistolla. Startin tavoitteena on suunnitelmallinen ja tiivis tuki sijaisperheelle. Tapaamiset on teemoitettu tukemaan lapsen ja sijaisperheen keskinäistä vuorovaikutusta ja kiinnittymistä. Startin myötä sijaisvanhempia saa tietoa kiintymyssuhteesta ja sen merkityksestä, mikä onkin avainasioita sijoitetun lapsen käytöksen ymmärtämisessä. Starttityöskentely madaltaa osaltaan kynnystä hakea apua ja luo valmiin puheyhteyden sosiaaliohjaajiin ja näin helpottaa tulevien ongelmatilanteiden käsittelyä. (Startti 2014.) Sosiaaliohjaajat tukevat myös biologista perhettä sosiaaliohjauksen keinoin (Viinikainen 2011) sekä järjestämällä biologisten vanhempien vertaisryhmää.

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2014 opinnäytetyöntekijän ollessa työharjoittelussa toimeksiantajalla. Opinnäytetyön aihetta mietittiin harjoittelun aikana perhehoidon johtavan sosiaalityöntekijän kanssa ja aihe täsmentyi tammikuussa 2015. Tutkimuslupa Lahden kaupungilta saapui 19.3.2015 ja toimeksiantosopimus kirjoitettiin 7.4.2015.

2.2 Tarkoitus ja tavoite

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 66–70) käyttävät kirjassaan termiä johtoajatus, joka on ikään kuin tutkimuksen idea tai juoni. Johtoajatus ilmaistaan lausemuotoisesti ja sen tulee olla mahdollisimman selvä, ymmärrettävä, kiinnostava ja miksei jännittäväkin. Johtoajatus ohjaa lähteiden etsintää, teorian valintaa, aineiston hankintaa ja lopputuloksen arviointia. Tämän opinnäytteen aihepiiri on perheeseen sijoitetun lapsen perheyhteisö. Opinnäytetyön johtoajatukseksi on sijaisperheen ja biologisen perheen vuorovaikutuksen syntymisen tarkastelu sijoituksen alkuvaiheessa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää lapsikeskeistä perhehoitoa. Opinnäytetyö tuottaa perhehoidolle materiaalia, joka auttaa perhehoitoa kohdentamaan resursinsa perheeseen sijoitetun lapsen hyväksi. Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia laadullisen tutkimuksen keinoin sijaisvanhempien haastattelujen avulla millaisia

kokemuksia sijaisvanhemmilla on perheyhteisön vuorovaikutuksen syntymisestä sijoituksen alkuvaiheessa.

Sijaisvanhempien teemahaastattelujen teemoina olivat;

- Mitä sijaisvanhemmat ajattelevat toimivan vuorovaikutuksen olevan
- Mitä he kokevat vuorovaikutuksen syntymisen mahdollistajiksi ja esteiksi
- Miten heidän perheyhteisössään vuorovaikutus ilmenee ja millaisia vuorovaikutuksen muotoja on jo käytössä
- Mitä hyötyä sijaisvanhemmat ajattelevat toimivasta vuorovaikutuksesta olevan lapselle
- Mitä tukea sijaisvanhemmat toivovat saavansa perhehoidolta vuorovaikutuksen syntymisen mahdollistumiseksi ja sen toiminnallistamiseksi.
- Palaute Starttityöskentelystä

Haastattelujen kautta etsitään vastausta siihen miten Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito voisi tukea vuorovaikutusta ja sen syntymistä sijoituksen alkuvaiheessa. Samalla tarkasteltiin toimivan vuorovaikutuksen etuja lapselle.

Opiskelija asetti henkilökohtaiseksi tavoitteekseen tutkimustyöskentelyyn tutustumisen sekä ammatillisen kehittymisen lastensuojelun tiedoissa ja taidoissa.

Teemahaastattelujen kautta pyrittiin opiskelijan tutkimustyöskentely- sekä vuorovaikutuskokemuksen lisääntymiseen.

2.3 Tiedonhaku

Tiedonhakua on tehty perehtymällä aihetta sivuaviin opinnäytetöihin, tutkimuksiin ja kirjallisuuteen ja niistä löytyneisiin lähdeluetteloihin. Hakusanoina tietokannoissa on käytetty mm.; toiminnallisuus, vuorovaikutus, sijaisvanhemmat/sijaisperhe, yhteistyö/yhteistoiminta, jaettu vanhemmuus, biologinen vanhempi/vanhemmuus/perhe ja niiden yhdistelmiä. Tietokantoina on käytetty Melindaa, Google scholaria ja eri yliopistojen tietokantoja sekä Masto- Finna hakupalvelua. Tiedon hankinnassa on käytetty Lahden ammattikorkeakoulun tiedonhankintaklinikkaa 5.2.2015. Haut on rajattu vuoden 2000 jälkeen julkaistuihin

artikkeleihin, joitakin yleisteoksia aikaisemmiltakin vuosilta, joissa aihetta on käsitelty, on otettu mukaan aineiston suppeudesta johtuen. Haut on tehty 23.1.2015, 27.1.2015 ja 5.2.2015. Täydentäviä tiedonhakuja on tehty koko opin- näytetyöprosessin ajan.

Mukaanottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> • julkaistu vuoden 2000 jälkeen • julkaisu kertoo aiheesta sijaisperhe, biologinen perhe ja heidän yhteistyönsä / vuorovaikutuksensa • selvitys, hankeraportti, pro gradu 	<ul style="list-style-type: none"> • julkaistu ennen vuotta 2000 • julkaisu sivuaa vain vähän aihetta tai ei ollenkaan

KUVIO 1. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit.

Mukaanottokriteereiksi (kuvio 1) määrittyi se, että julkaisu on julkaistu vuoden 2000 jälkeen ja kertoo aiheesta sijaisperhe, biologinen perhe ja heidän yhteistyöstään ja/tai vuorovaikutuksestaan. Poissulkukriteereiksi (kuvio 1) määrittyi ennen vuotta 2000 julkaistu materiaali sekä se, että materiaali sivuaa vain vähän aihetta tai ei ollenkaan.

3 AIEMPIA TUTKIMUKSIA AIHEESTA

Valkonen (2008, 99, 115–117) toteaa, että Suomessa on tehty lastensuojelun perhehoidon tutkimusta melko vähän. Kansainvälinen tutkimus ei kaikilta osin ole vertailukelpoista johtuen eri maiden erilaisista perhehoidon käytänteistä. Hän on löytänyt muutaman kansainvälisen tutkimuksen aiheesta yhteydenpito biologiseen perheeseen ja niitä on käytetty tässäkin opinnäytetyössä. (Valkonen 2008, 99, 115–117.) Joissakin suomalaisissa tutkimuksissa sivutaan yhteistyötä ja se mainitaan muun tutkimuksen osa-alueena.

Lahden perhehoitoon tehtyjä tutkimuksia

Lahden perhehoidolle on tehty lähivuosina pro gradu -tutkielma sekä kaksi opinnäytetyötä. Räsänen ja Sillgren ovat opinnäytetyössään vuonna 2008 tarkastelleet sijaisvanhempien yhteistyötä biologisten vanhempien kanssa sijoituksen aikana. Aineisto on kerätty ryhmähaastatteluna sijaisvanhempien vertaisryhmässä. Räsänen ja Sillgrenin opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että sijaisvanhempien yhteistyö biologisten vanhempien kanssa on pääsääntöisesti ulkopuolisten tahojen määrittelemää ja yhteistyötä tehdään melko vähän. (Räsänen & Sillgren 2008.) Kyseisen opinnäytteen valmistumisen jälkeen perhehoito on ottanut käyttöönsä sijaisvanhemmille suunnatun Starttityöskentelyn (Startti 2014) sekä aloittanut biologisille vanhemmille suunnatun sosiaaliohjauksen (Viinikainen 2011). Myös perhehoitolaki (Perhehoitolaki 263/2015) on muuttunut, joten aiheen samankaltaisuus ei vaikuttanut tämän opinnäytetyön toteuttamiseen.

Lehtosaari on tehnyt 2014 Sosiaalityön pro gradu -tutkielman Itä-Suomen yliopistoon käsitellen aihetta Kohti yhteistä vanhemmuutta – kiintymyskeskeisen vanhemmuuden tuen malli perhesijoituksen keskivaiheeseen. Lehtosaari työskentelee Lahden perhehoidon lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä ja on toimintatutkimuksessaan etsinyt vastausta siihen miten kiintymyskeskeisen vanhemmuuden viitekehyksessä voidaan tukea sijaishuollon prosessin eri osapuolia sijoituksen keskivaiheessa. (Lehtosaari 2014.)

Anttila ja Gencer (2014) ovat opinnäytetyössään käsitelleet aihetta "Mihin ne sijaisvanhemmat sitoutuu"- sijaisvanhempien kokemuksia ennakkovalmennuksesta ja alkuvaiheen tuesta Päijät-Hämeessä. He ovat opinnäytteessään haastatelleet noin vuoden ajan sijaisvanhempana toimineita sijaisvanhempia. Anttilan ja Gencerin tavoitteena on ollut tuottaa tietoa Lahden seudulliselle lastensuojelun perheidolle sijaisvanhempien kokemuksista tarjottavasta tuesta ja siitä mitä he kaipaisivat siihen lisää. Opinnäyte keskittyy PRIDE- ennakkovalmennukseen sekä Startti alkuvaiheen tukeen. Heidän haastattelemansa sijaisvanhemmat toivoivat enemmän tietoa biologisten vanhempien kanssa toimimisesta, koska biologiset vanhemmat voivat tuoda omat haasteensa sijaisperheen arkeen (Anttila & Gencer 2014, 31).

Toivo ja Ilona -projekti

Vuosina 2000–2003 Suomessa kirkon yhteisvastuukeräyksen kautta suunnattiin viisi (5) miljoonaa markkaa lastensuojelua kehittävään Toivo ja Ilona-projektiin. Projektin Ilona osuuden tavoitteena oli parantaa biologisten vanhempien ja sijaiskotivanhempien välistä yhteistyötä. Yhteistä vanhemmuutta tukevaksi menetelmäksi rakentui leiriketju-malli, jossa puolen vuoden aikana pidetään kuusi leiritaapaamista, joihin osallistuivat sijaisperheet, biologiset vanhemmat ja sosiaalityöntekijä. Tutkijana projektista raportoi psykologian tohtori Anja Laurila. (Laurila 2003, 7, 106–107.)

Laurilan raportin (2003, 137) mukaan yhteisen vanhemmuuden toteuttamista haittasivat tiedonkulun ongelmat. Biologiset vanhemmat kertoivat, etteivät tieneet millaista lapsen elämä oli sijaiskodissa. Sijaisäidit taas kokivat jääneensä vaille sellaista tietoa, jota oli biologisilla äideillä, varsinkin tietoa lapsen historiasta biologisen äidin kodissa toivottiin.

Leirien tavoitteena oli vahvistaa vanhemmuutta siten, että lapsi kokisi hänellä olevan kaksi psykologista äitiä. Ilona -projektissa ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta tutkia lapsia, joten tämän tavoitteen saavuttamista ei voitu tarkemmin arvioida. Äitien puheiden mukaan kuitenkin muutosta tähän suuntaan oli tapahtunut. Laurilan raportin mukaan leiriketjun jälkeenkin oli lapsia joiden ainoa psykologi-

nen äiti oli biologinen äiti ja kaksi lapsista oli sijaisäidin mukaan kokonaan vailla psykologista äitiä. (Laurila 2003, 150.)

Tutkimus sijaisvanhemmuudesta

Leena Valkosen (2014) tutkimukseen sijaisvanhemmuudesta osallistui 58 sijaisvanhempaa eri puolilta Suomea. Valkonen keräsi aineistonsa ryhmä- sekä yksilöhaastattelujen, tutkimusta varten kirjoitettujen tarinoiden sekä päiväkirjamerkintöjen kautta. Tästä tutkimuksesta ja sen aineiston pohjalta on kirjoitettu kirja *Sijaisvanhemmat*. Kirjassa pyritään luomaan kuva sijaisvanhemmista sekä sijaisvanhemmuudesta.

Tutkimuksen kautta nousi esiin kolme lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön haastetta. Yleisin vaikeus oli kasvatuksellisen yhteistyön vaikeus johtuen perheiden eri säännöistä ja poikkeavista kulttuureista. Toisena haasteena koettiin lapsen voimakas reagointi vanhempiensa tapaamiseen. Lapset jännittivät tapaamisia, olivat ahdistuneita tai aggressiivisia, kieltäytyivät lähtemästä tai palaamasta. Kolmas vaikeus liittyi siihen voivatko sijaisvanhemmat luottaa siihen, että lapset ovat turvassa ja heistä huolehditaan vanhempiensa luona. (Valkonen 2014, 27–28.)

Keinu-hanke

Vuorovaikutuksen toiminnallisuutta käsitellään Keinu-hankkeen tuottamassa materiaalissa (Keinu- ajattelu- ja toimintamalli 2015). Sijaisäidit Taina Koponen ja Marja-Riitta Linna ovat luoneet mallin Keinu-toiminnasta jonka avulla tuetaan perheeseen sijoitetun lapsen voimaantumista ja toimivan vuorovaikutuksen rakentamista sijoitetun lapsen molempien vanhempien sekä muiden läheisten välille. (Koponen & Linna 2014.)

Keinu-toiminta pohjautuu taidelähtöisten menetelmien käyttämiseen perheyhteisön tunnetyöskentelyssä. Keinu-ajattelumallin kautta tehdään näkyväksi perheeseen sijoitetun lapsen perhettä ja luodaan uudenlaista yhdessä loistamisen kulttuu-

ria. Keinu-toimintamalli on luojiensa mukaan ideaali malli siitä, mikä olisi vähimmäismäärä tukea perheeseen sijoitetulle lapselle ja hänen perheyhteisölleen sijoituksen alkuvaiheessa. (Koponen & Linna 2014.)

SILTA-työskentely

SILTA-työskentelymalli on vuorovaikutussuhteisiin perustuva ajattelu- ja toimintamalli lastensuojelun asiakastyöhön. Työskentelyä ohjaa koulutuksen saanut SILTA-ohjaaja, työskentelyssä kaikki osapuolet lapsi, hänen vanhempansa ja sijaisvanhempansa kukin kertovat asiantuntijoina perheen tarinaa omasta näkökulmastaan. SILTA-työn tavoitteena on lapsen elämäntarinan eheytyminen menneisyydessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa sekä sillan rakentaminen lapsen ja hänen molempien vanhempiensa välille. (Kiiskinen 2013, 3, 5.)

SILTA-mallin teoreettisina kivijalkoina ovat perheterapeuttinen viitekehys, narratiivisuus ja dialogisuus. Työskentelyn tavoitteena on tehdä tilaa erilaisille tarinoille perheen elämästä ja löytää tarinoita, jotka eivät ole ongelmakeskeisiä. Dialogisen keskustelun opettelun tavoitteena on opetella kuulemaan erilaisia näkökulmia ja oppia hyväksymään se, että keskustelun lopputuloksena voi olla se, että ollaan eri mieltä. Kohdatuksi tulemisen kokemuksen mahdollistaa se, että kukin tulee kuulluksi ja hyväksytyksi oman tarinansa merkityksen kautta. SILLAn mukaan kenenkään kertoman tarinan merkitys ei ole kertojalleen väärä. (Kiiskinen 2013, 5.)

SILTA-malli on ollut käytössä useita vuosia lastenkodeissa ja viime vuosina sen merkitys lasta eheyttävänä toimintamallina on saavuttanut perhehoidonkin. Elämänjana- ja sukupuutyöskentelyn kautta etsitään suvun kautta tulevia voimavaroja ja vahvuuksia ja näin pyritään näkemään biologisen suvun merkitys lapselle. (Nurminen 2014, 16–17.)

4 VUOROVAIKUTUKSEN HAASTEET PERHESIJOTUKSEN ALKUVAIHEESSA

Voidakseen ymmärtää sijoituksen alkuvaiheen vuorovaikutuksen haasteellisuutta tulee tietää ja tiedostaa siihen vaikuttavia seikkoja. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan sijaisperheitä sekä tilanteita joita perheyhteisöön kuuluvat kohtaavat huostaanoton jälkeen lapsen siirtyessä sijaisperheeseen. Lapsen siirtyminen sijaisperheeseen vaikuttaa myös vanhempien vanhemmuuteen.

4.1 Perhehoito sijaisperheessä

Lastensuojelun sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Sijaishuoltopaikan valinnassa pyritään perhehoidon ensisijaisuuteen. (Lastensuojelulaki 417/2007, §§ 49, 50 ja 83.)

Lastensuojelun perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoitajalta edellytetään osallistumista ennakoivalmennukseen ennen sijoituksen alkamista, mitään varsinaista muuta koulutustaustaa ei edellytetä. (Perhehoitolaki 263/2015, §§ 3 ja 6.)

Lastensuojelun perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. (Perhehoitolaki 263/2015, 1 §.) Lapsen perheessä kasvamisen oikeus mahdollistuu perhehoidon sijaisperheiden kautta. Perhehoidolla voidaan edistää lapsen myönteisten, läheisten ja pysyvien ihmissuhteiden kehitystä. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 126–128.) Perhehoidon kuuluu tukea lapsen suhteita vanhempiin sekä muihin hänelle läheisiin ihmisiin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 54§).

4.2 Lapsen siirtyminen sijaisperheeseen

Huostaanoton jälkeen jokaisen perheyhteisöön kuuluvan on löydettävä uusi tasapaino elämässään ja muodostettava uusia sidoksia ihmisiin. Lasten on muodostettava uusia sidoksia sijaisperheeseensä ja samalla tasapainoiltava suhteessa biologisen perheensä jäseniin. Biologiset vanhemmat joutuvat sopeutumaan elämään arkeaan ilman lastaan ja luomaan uusia sidoksia huostaan otettuun lapseensa sekä hänen sijaisperheeseensä. Samaan aikaan sijaisperheen verkostot muuttuvat uuden perheenjäsenen myötä. (Hämäläinen 2012, 39.)

Lapset tulevat sijaisperheeseen hämmentyneinä, taustansa ja kenties monenlaisten diagnoosien kanssa. He ovat eläneet monenlaisten huolenpidollisten puutteiden sävyttämää elämää. (Valkonen 2014, 22–23.) Kiintymyssuhteissaan vaurioituneen lapsen käyttäytyminen on tavanomaisesta poikkeavaa ja vaikeuttaa hänen vuorovaikutussuhteitaan. Lapsella saattaa olla vuorovaikutusta vaikeuttavia ja kuormittavia tunnemyrskyjä, jotka johtuvat hänen tunne-elämänsä käsittelemättömistä kivuista. Lapsen ympärillä olevat aikuiset joutuvat pyörytykseen, joka aiheuttaa voimattomuutta, pettymystä ja suuttumusta. Näiden reaktioiden kautta puolestaan lapsen toimimattomat vuorovaikutusmallit saattavat vahvistua entisestään. (Kalland 2011, 212–213.) Traumatisoituneen, huonoissa kasvuoloissa eläneen lapsen käsitys omasta itsestään ja muista on vaurioitunut. Hänen käytöksensä heijastaa hänen oletustaan torjuvasta, epäluotettavasta ja ei-käytettävissä olevasta aikuisesta. (Kalland 2005, 204.)

Sijaisperheeseen siirtyminen on lapselle iso muutos. Lapsi saattaa kokea sijoitustilanteessa vihaa sijaisperhettä ja itseään kohtaan. Lapsi voi kokea sijoituksen poisottamisena vanhemmiltaan ja reagoida siihen joko etäännyttämällä biologiset vanhempansa tai idealisoida heidät. Lapsen tilannetta helpottaa, jos hän pystyy ymmärtämään sijoituksen syyt eikä koe vanhempiensa ja sijaisperheen suhdetta ristiriitaisena. (Tolonen 2009, 150–152.) Jotkut lapset ovat joutuneet biologisessa perheessään ottamaan vastuuta itsestään ja jopa omista vanhemmistaankin. Sijaishuoltovaiheessa heidän voi olla vaikea luottaa siihen, että aikuiset huolehtivat asioista. Vähitellen tilanteen rauhoittuessa alkavat pettymyksen ja raivon tunteet ja hylätyksi tulemisen pelko nousta pintaan. Epäluuloinen, vihainen ja aikuisiin pettynyt lapsi olettaa, ettei kukaan kestä hänen raivoaan ja kaikkea kauheuttaan,

vaan hänet hylätään taas. Lapsi testaa tätä hypoteesiaan uusiin aikuisiin ja lopulta tuo omat sietämättömimmät puolensakin vuorovaikutukseen. Luottamus alkaa syntyä vasta kun lapsi on kokenut, ettei häntä silloinkaan hylätä. (Sinkkonen 2013, 8.)

On tärkeää, että lapsen siirtyminen biologisesta perheestä sijaisperheeseen tehdään lapselle mahdollisimman turvalliseksi. Siirtymätilanteen tulee sisältää ikä- ja kehitystason mukaista työskentelyä. Aikuisen tuki, herkkyys ja empatia lapsen kokemusten ja tunteiden tunnistamiseen ja ymmärtämiseen ovat olennaisia. Tilanne voi olla vaikea lapsen psyykkiselle selviytymiselle, siksi tutustumisvaihe on tärkeä ennen sijaisperheeseen siirtymistä. (Tervonen-Arnkil 2008, 150.)

Huostaanoton ollessa ajankohtainen lapsen biologisella vanhemmalla on usein takana jo pitkä kehityskulku ja monesti jo useita elämänalueita koskettavia vaikeuksia. Sijoituksen alkaessa biologisen vanhemman voimavarat ovat vähissä ja hän elää yleensä keskellä kriisiä. Biologinen vanhempi tuo tunnettaakkansa, häpeänsä ja syyllisyytensä, sijoituksen alkuvaiheen vuorovaikutukseen. (Kujala 2012, 12–13.) Pitkäsen (2011) tutkimuksen mukaan vanhemmat kokevat roolinsa epäselväksi eivätkä kriisiytyneessä elämäntilanteessa jaksaa olla oma-aloitteisia asioiden selvittämisessä (Pitkänen 2011, 52). Roolin epäselvyys ja oma-aloitteisuuden puutos heijastuu myös sijoituksen alun vuorovaikutukseen.

Sijaisvanhempi on sijoituksen alkaessa se sijoituksen osapuolista kenen voimavarat ovat vahvimmissaan. Hänenkin elämänsä muuttuu ja uuden lapsen tulo vaikuttaa perherakenteeseen. Sijoitettu lapsi saapuu sijaisperheeseen erilaisiin perhetilanteisiin; lapsettoman perheen ainoaksi lapseksi tai keskelle lapsiperheen hulinaa. Häntä on odotettu vuosia ennakkovalmennuksen jälkeen tai hän saapuu hyvinkin nopeasti ja päätös on tehtävä pikaisesti. Lapsi ja hänen vanhempansa saattavat olla entuudestaan tuttuja vaikkapa tukiperhetoiminnan kautta tai täysin vieraita. Sijaisperhe on saattanut ajatella pientä lasta perheeseensä, mutta sosiaalityö ehdottaa murrosikäistä nuorta sijoitukseen. Lastensuojelun luonteen vuoksi lapset eivät tule sijaisperheeseen mittatilaustyönä vaan sijaisvanhempi suostuu aina yllätyksiin lähtiessään tehtävänsä. (Valkonen 2014, 15–19.) Sijaisvanhempien elämään saapuu uudet vuorovaikutukselliset haasteet: yhteistyösuhde tulee luoda niin lapseen

kuin hänen biologiseen sukuunsa sekä sosiaalitoimeen ja lapsen muuhun viranomaisverkostoon.

Perheeseen sijoitettavalla lapsella onkin yhtäkkiä kahdet vanhemmat ja oman suvun lisäksi uusi vieras suku. Tässä uudessa yhteisössä lapsi alkaa rakentaa itselleen uutta perheidentiteettiä. Sijoitetulla lapsella on usein heikko itsearvostus ja itseluottamus sekä kielteinen minäkuva. Lapsi tarvitsee tukea aikuisilta perheidentiteetin luomiseen. Jos lapsen ympärillä olevat aikuiset eivät pysty yhdessä sovitusti tukemaan lasta tästä prosessissa voivat lapsen tunnesuhteet hänen ympärillään eläviin aikuisiin muodostua ristiriitaisiksi. (Koponen & Linna 2014, 47.)

4.3 Vanhemmuus

Eri yhteyksissä sijoitetun lapsen vanhemmista käytetään erilaisia nimityksiä: oma vanhempi, syntymävanhempi, biologinen vanhempi, etävanhempi. Ensimmäisessä Jyväskylässä 2002 toteutuneessa sijoitettujen lasten vertaisryhmässä otettiin vanhempien toivomuksesta käyttöön käsite etävanhemmuus, vanhemmat kokivat etävanhemmuuden enemmän ”normaalina” ja vanhemmuutta sisältävänä kuin biologisen vanhemmuuden termin (Kujala 2012, 11). Lehtosaari käyttää pro gradu -tutkielmassaan (2014, 31–33) termiä yhteinen vanhemmuus. Pitkänen (2011, 88) puolestaan käyttää termiä rinnakkainen vanhemmuus. Hänen tutkimuksessaan vanhempien tukemisesta lapsen huostaanotossa vanhemmat eivät koe vanhemmuuden olevan jaettu tai yhteinen sijaishuoltopaikan kanssa, vaan he korostavat perhesuhteiden yksityisyyttä. (Pitkänen 2011, 88.) Tässä opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään sijoitetun lapsen vanhemmista termiä biologinen vanhempi.

Huostaanoton myötä biologinen vanhempi kokee menettäneensä lapsensa ja vanhemmuuteen tulee menetyksen ja surun leima. Samalla itsekunnioitus ja käsitys omasta vanhemmuudesta särkyvät. Vanhemmalle voi tulla käsitys, että hänet on arvioitu kykenemättömäksi vanhemmuuteen. Tunne voi olla niin musertava, ettei hän kykene pitämään yhteyttä lapseensa. Itsetunnon uudelleen rakentamiseen ei välttämättä ole voimavaroja. (Vanhanen 2014, 15–16.)

Sijaisvanhemmat puolestaan kuvaavat vanhemmuuden rooliaan Valkosen (2014, 110–115) tutkimuksessa avoimeksi ja julkiseksi, vastuullisemmaksi kuin oman lapsen kohdalla. Vanhemmuus joudutaan jakamaan lapsen biologisten vanhempien sekä viranomaisten kesken. Erilainen vastuu tekee vanhemmuudesta myös tietoisempaa ja omaa toimintaa tulee tarkkailtua eri tavalla. Lapsen ja sijaisvanheman yhteinen historia ei ole ehyt ja joidenkin lasten kanssa luottamuksen tai kiintymyssuhteen luominen vie aikaa. Sijaisvanhemmat eivät aina saa kaikkea tarvittavaa tietoa sijoitetun lapsen taustasta ja häntä traumatisoivista asioista. Sijaisvanhemmat kokevat, että sijoitettu lapsi tarvitsee enemmän apua, neuvoja, ohjaamista, huolenpitoa ja rajoja, kuin lapset yleensä. Sijaisvanhemmat kokevat myös, että heillä on paljon velvollisuuksia, mutta ei juuri mitään oikeuksia lapsiin nähden, heillä ei ole päätösvaltaa lasta koskevissa asioissa. Laurilan (2003, 132) mukaan sijaisäidin ja biologisen äidin yhteistyö alkaa toisen vanhemmuuden katastrofitalanteesta. Sijoitustilanteessa sijaisperheeseen voi heijastua biologisen äidin surutyöstä johtuvia kielteisiä tunteita.

Psykologisen vanhemmuuden kriteeri on kiintymyssuhde, lapsen tunne siitä, kuka on hänen vanhempansa. Biologisten vanhempien kanssa asuttaessa kokemus on selvä. Psykologinen vanhemmuus tulee korostuneesti esiin perhehoidossa ja erityisesti suhteessa äiteihin. Jotkut lapset voivat kokea, ettei heillä ole tunnesidettä kumpaankaan äitiin. (Laurila 2003, 25.) Sijoitetulla lapsella voi olla parhaimmillaan kahdet psykologiset vanhemmat tai huonoimmillaan ei yhtään psykologista vanhempaa. Sijoituksen jatkuessa pidempään sijaisäiti koetaan useammin psykologiseksi äidiksi kuin biologinen äiti. Tämä tilanne voi luoda helposti jännitteitä äitien välille. Isien kohdalla yleisin tilanne on, että sijaisisä koetaan läheisemmäksi kuin biologinen isä. Parhaiten lasta kuitenkin tukee, jos hän saa rakentaa myönteistä suhdetta kaikkiin vanhempiinsa eivätkä lapsen vanhemmat keskenään kilpaile lapsen suosioista. (Laurila 2008, 115–116.)

5 VUOROVAIKUTUKSEN TEORIAA PERHESIJOITUKSEN NÄKÖKULMASTA

Perhesijoitukseen sisältyy olennaisesti yhteydenpito lapsen molempien perheiden kesken. Se, kuinka usein lapsi tapaa biologisia vanhempiaan tai kuinka pitkiä tapaamiset ovat, ei vähennä vuorovaikutuksen merkitystä. Hyvää, sujuvaa perheyhteisön keskinäistä vuorovaikutusta tarvitaan vaikka tapaamiset olisivat valvottuja ja tapahtuisivat harvoin. Tässä luvussa tarkastellaan vuorovaikutusta, siihen olennaisesti kuuluvaa dialogia sekä toimivan vuorovaikutuksen etuja perheeseen sijoitetulle lapselle. Myös toimimatonta vuorovaikutusta käsitellään sekä lopuksi lyhyesti toiminnallisuudesta.

5.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on ajatusten ja tunteiden jakamista ja peilaamista, yhdessä tekemistä ja yhdessä olemista. Tulee muistaa, että eleet, ilmeet ja kehonkieli ovat oleellinen osa vuorovaikutusta ja ne voivat olla ristiriidassa kielellisen viestinnän kanssa. Vuorovaikutus jaetaan sanalliseen ja sanattomaan viestintään. Pitkissä vuorovaikutussuhteissa läheisyys tuo haasteensa, kiintymyssuhdemallien vaikutus näkyy mm. kykyyn käsitellä ja vastaanottaa toisen tunteita. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 18–21.)

Sijoituksen alkuvaiheessa kaikki osapuolet ovat toisilleen vieraita ja vuorovaikutus joudutaan luomaan tyhjästä. Perhesijoituksen alkuvaiheessa kaikki osapuolet tuovat vahvoja tunteita mukanaan vuorovaikutukseen. Sijoitetulle lapselle olisi tärkeää että biologiset vanhemmat ja sijaisvanhemmat pystyisivät sujuvaan yhteistyöhön. (Janhunen 2007, 48.) Vanhempien väliset ongelmat voivat johtua siitä, että vanhemmat eivät kunnioita toisiaan, pelkäävät toisiaan tai kokevat yhteistyön rankkana tai hyödyttömänä (Janhunen 2007, 81). SOS-lapsikylässä tehty tutkimus osoitti, että sijoituksen haastavin vaihe on sijoituksen alkuvaihe. Lapsen biologiset vanhemmat kokevat kivuliaana sen, että heillä on vähäisemmät mahdollisuudet elää arkea ja viettää aikaa yhdessä lapsensa kanssa. Tutkimuksen päätelmänä on,

että jatkossa SOS- lapsikylissä vanhemman pitää saada osallistua sijoitusvaiheeseen, hänet tulee huomioida ja kohdata. (Vanhanen 2014, 40.)

Höjerin (2001, 183) tekemän tutkimuksen mukaan vastuu yhteydenpidosta sijoitetun lapsen biologiseen perheeseen on sijaisäideillä (54 %) enemmän kuin sijaisillä (33 %). Siksi voidaan todeta vuorovaikutuksen sijoitetun lapsen biologiseen sukuun perustuvan paljolti sijaisäidin ja biologisen äidin väliseen yhteydenpitoon. Wozniakin (2002, 139–141) mukaan sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien yhteydenpidon sujumiseen vaikuttaa se kuinka sijaisvanhemmat päättävät lasta kohdellun biologisessa perheessä. Mikäli sijaisvanhemmat kokevat, että lasta on rakastettu biologisessa perheessä he suhtautuvat ymmärtäväisemmin ja empaattisemmin biologisiin vanhempiin. Jos sijaisvanhemmille muodostuu negatiivinen kuva biologisista vanhemmista yhteydenpito voi olla vähäisempää. Yhteydenpidon sujumiseen vaikuttavat siis huostaanoton syyt, biologisen äidin kyky tai tarve ottaa lapsi takaisin hoitoonsa sekä ne tunteet jotka biologinen äiti liittyy sijoitukseen. Wozniakin mukaan kuitenkin voidaan sanoa, että sijaisäidit pyrkivät luomaan yhteistoiminnallista suhdetta lapsen biologisiin vanhempiin. Tästä koettiinkin olevan hyötyä lapsen kehitykselle sekä myös biologiselle äidille.

Sinkkosen (2001, 164) mukaan lapsen yhteydenpitoa biologisiin vanhempiin tulee tukea aina kun se suinkin on mahdollista. Janhusen (2007, 38) mukaan sijaisvanhemman on tärkeää käsitellä omat lapsen biologisiin vanhempiin kohdistuvat tunteensa. Pystyykö sijaisvanhempi arvostamaan lapsen vanhempia heidän teoistaan huolimatta, tai miten hän suhtautuu biologisiin vanhempiin, jotka arvostelevat sijaisperheen kasvatusmenetelmiä? Pystyykö sijaisvanhempi auttamaan lasta tapaamisjännityksessä, jos itsekkin pelkää tapaamisen epäonnistumista? (Janhunen 2007, 38.) Toimivan yhteistyön edellytyksenä on toisen osapuolen kunnioittaminen ja arvostaminen, roolien selkeys, halu ymmärtää toisen näkemys ja toimivien käytäntöjen löytäminen yhdessä. Lastensuojelun erityispulmana on, että huostaanotolla on syynsä ja biologisilla vanhemmilla on usein rajoittunut kyky tai halu yhteistyöhön. Hyvän yhteistyön synnyttäminen vaatii taitoa ja halua sekä sijaisperheeltä, että sosiaalityöntekijältä. (Janhunen 2011, 81.)

Toimivalla vuorovaikutuksella on merkityksensä myös sijoituksen pysyvyyteen. Tarja Janhunen on (2007) kirjoittanut selvityksen Perhehoitoliiton ja Helsingin

kaupungin hankkeesta, jossa tutkittiin perhehoitosijoitusten purkautumisia. Hankkeeseen perustuen Perhehoitoliitto on julkaissut Tarja Janhusen (2011) kirjoittaman Pysyvyyden turvaaminen perhehoidossa, käsikirja sijoitusten purkautumisen ehkäisemiseksi. Janhusen (2011, 25) mukaan toimiva yhteistyö sijaisperheen, biologisten vanhempien ja sosiaalitoimen välillä vaikuttaa oleellisesti lapsen hyvinvointiin ja sopeutumiseen sijaisperheeseen sekä sijoituksen pysyvyyteen.

5.2 Dialoginen vuorovaikutus

Dialogisana tulee kreikasta ja muodostuu kahdesta sanasta dia ja logos jotka yhteen liitettynä kuvaavat hyvin dialogisuuden olemusta eli väliin kerättyä maailmaa. (Mönkkönen 2007, 86.) Dialogilla tarkoitetaan kahden osapuolen välistä vuorovaikutusta, kommunikointia, jossa osapuolet ovat tasavertaisia ja toisiaan kunnioittavia. Suhde perustuu avoimuuteen ja luottamuksellisuuteen. Dialogin molemmilla osapuolilla on tärkeä rooli vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta. Asiakastyössä dialogisuudella pyritään yhteisen ymmärryksen rakentumiseen ja vuorovaikutuksen edistämiseen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 138.) Mönkkösen (2007, 88–89) mukaan dialogi ei ole pelkkää puhetta, toisen kuuntelua tai keskustelua. Dialogi on jotain vielä enemmän, parhaimmillaan siinä molemmat oppivat ja voivat muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. Isaacs (2001, 39) määrittelee dialogin keskusteluksi, jossa on ydin ja jossa ei valita puolta vaan pyritään johonkin aivan uuteen.

Haarakankaan mukaan dialoginen tapa olla maailmassa on läsnä olevaa olemista (Haarakangas 2011, 130). Saavalaisen (1999) mukaan dialogin käyttö vuorovaikutuksessa mahdollistaa toisen ihmisen ymmärtämisen (Vilen ym. 2008, 87). On kuitenkin muistettava varoa puhumasta täydellisestä yhteisymmärryksestä, koska vuorovaikutuksessa osapuolet tulkitsevat aina asioita oman taustansa pohjalta, johon elämänvaihe ja tilanne luovat omat edellytyksensä. Onkin syytä puhua riittävän yhteisymmärryksen syntymisestä. (Mönkkönen 2007, 94.)

Dialogin syntyminen ei ole itsestäänselvyys. Ilman luottamuksellista suhdetta ei yleensä synny oikeutusta dialogiselle vuorovaikutukselle. Luottamuksen puuttues-

sa toisen esittämä erilainen ajatus saatetaan kokea uhkana. Ajoitus on myös tärkeää, liian varhainen puheeksiotto voi muodostua esteeksi dialogisen vuorovaikutuksen syntymiselle. Toisen osapuolen liika ”tietäminen” voi korottaa kynnystä vuorovaikutuksen syntymiselle, lisäksi eri sanat avaavat eri ihmisille erilaisia merkityksiä. (Mönkkönen 2007, 89, 99–100.)

5.3 Toimivan vuorovaikutuksen edut lapselle

Lapsen suhde omiin vanhempiinsa on aina ainutlaatuinen ja tämän huomioiminen sijaishuollossa on tärkeä lähtökohta lapsen eheytyksen tukemisessa. Sijaishuoltovaiheessa lapset tarvitsevat varmuuden siitä, etteivät vanhemmat häviä. (Pitkänen 2011, 23.) Sinkkosen (2001, 164) mukaan lapsen yhteydenpitoa hänen biologisiin vanhempiinsa tulee tukea silloinkin kun kotiuttaminen ei ole realistinen tavoite. Vanhempien tapaaminen on lapsen kehityksen ja psyykkisen kasvun kannalta tärkeää. Lapsen mahdollisuus keskustella hänelle ja perheelle tapahtuneista asioista auttaa häntä selviytymään traumaista ja syyllisyyden tunteistaan. (Sinkkonen 2001, 164.) Yhteydenpidon avulla lapsi säilyttää oikean käsityksen vanhemmistaan, eikä ole vain mielikuvien varassa. Lapsen kannalta on myös tärkeää, ettei hänen vanhempiaan moitita, koska lapsi ottaa moitteen ja arvostelun osaksi itseään. (Ahto & Mikkola 2000, 23.) Lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen muistuttaa, että lapsi tarvitsee kokemusta siitä, että hän tuottaa aikuiselle iloa, lapsi on onneton jos aikuinen ei huomaa tai ei osaa ottaa vastaan hänen tarjoamaansa mahdollisuutta yhteiseen hetkeen. Lapselle rakkauden mittayksikkö on yhdessäolon aika. (Tamminen 2011, 288.) Jos yhteistyö vanhempien välillä ei suju eivätkä he arvosta toisiaan, lapsi joutuu sietämättömän ristiriitaiseen tilanteeseen. Aikuisten vuoksi, selviytyäkseen tilanteesta, hän saattaa joutua tukahduttamaan omat tunteensa ja halunsa. Pahimmillaan lapsi jää näkymättömäksi aikuisten tarpeiden ja tunteiden taakse. (Janhunen 2011, 24.)

Valkosen (2014, 26) tutkimuksen mukaan pohja hyvälle sijaisperheen ja biologisen perheen suhteelle näytti olevan avoimuudessa ja se, että lapsen vanhemmat pystyivät hyväksymään sijoituksen ja sijaisvanhemmat. Valkosen mukaan hyvään, luottamukselliseen suhteeseen pääseminen saattoi joskus viedä vuosia. Raportis-

saan Janhunen (2007, 38) viittaa Anna-Liisa Koisti-Aueriin (2000) jonka mukaan biologisen vanhemman kokiessa arvostusta ja kunnioitusta lapsen vanhempana yhteydenpito paranee. Koisti-Auer muistuttaa sijaisvanhempia siitä, että yhteistyön tavoitteita ei aseteta liian korkealle, koska sijoituksen taustalla voi olla syitä joiden vuoksi biologiset vanhemmat voivat olla haluttomia tai kyvyttömiä yhteistyöhön. Toimiva yhteistyö vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. (Janhunen 2007, 38.) Janhunen (2007, 81) listaa toimivan yhteistyön elementtejä; aito läsnäolo, rehellisyys ja avoimuus, asioista puhumiseen niiden oikeilla nimillä, toisen huomioon ottaminen, selkeys ja sopimuksista kiinni pitäminen. Toisen kunnioittaminen ja arvostaminen ja halu ymmärtää toisen näkemys ja toimivien käytäntöjen yhdessä löytäminen ovat toimivan yhteistyön edellytyksiä.

Keinu – voimaannuttavat taidemenetelmät osaksi lastensuojelun perhehoidon tukitoimia 2012–2014 -hankkeen luojat Taina Koponen ja Marja-Riitta Linna ovat Keinukokemustensa pohjalta vahvasti sitä mieltä, että perheeseen sijoitetun lapsen voimaantumisen avaimet ovat perheyhteisön vuorovaikutuksessa. Läheisten vuorovaikutussuhteiden kautta peilaamme omaa elämäämme ja muodostamme käsityksen siitä, millaisia olemme ja mihin liitymme. Sijoitetun lapsen minäkuva ja identiteetti ovat traumaattisten kokemusten haavoittamia ja lapsen voimaantuminen toteutuu parhaiten perheyhteisön sisällä. (Koponen & Linna 2014, 34.)

Perheyhteisön toimiva vuorovaikutus toteutuu yhteisessä vanhemmuudessa, jaetussa vanhemmuudessa, rinnakkaisessa vanhemmuudessa, miten kukakin haluaa perheyhteisöä nimittää. Lehtosaari (2014, 31–33) käyttää termiä yhteinen vanhemmuus pro gradu -tutkielmassaan ja määrittelee yhteisen vanhemmuuden enemmänkin tunnekokemukseksi kuin määritelmäksi vanhemman toiminnalle. Yhteisessä vanhemmuudessa lapsella on mahdollisuus valita kenet vanhemmista hän valitsee sen hetkistä tarvettaan täyttämään. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista mikäli vanhemmat eivät kunnioita toisiaan ja kykene yhteistyöhön. Toiminnallinen vanhemmuus näyttäytyy yhteisen vanhemmuuden välineenä. (Lehtosaari 2014, 31–33.) Yhteinen vanhemmuus on asia jonka saavuttaminen käytännössä vaatii paljon työtä ja vanhempien motivointia työskentelemään yhdessä lapsen hyväksi. (Janhunen 2011, 21.) Parhaimmillaan silloin kun vanhempien välinen yhteydenpito sujuu, lapsi saa kokemuksen siitä, että hänellä on kahdet vanhem-

mat. Molemmat vanhemmat välittävät hänen hyvinvoinnistaan ja antavat hänelle luvan olla molempien vanhempien kanssa. (Janhunen 2007, 38.)

5.4 Toimimaton vuorovaikutus

Tapaamiset biologisten vanhempien kanssa voivat muodostua yhdeksi keskeiseksi ristiriidaksi perhehoidossa; kuinka paljon tuetaan ja pidetään yllä niitä suhteita joiden vuoksi lapsen koko kehityskaari näyttää suistuneen raiteiltaan. Aikuisten on erotettava milloin tapaamiset ovat hyväksi lapselle ja milloin ne romuttavat lapsen kasvu- ja kehitysrauhaa uudessa sijaisperheessä. (Tuovila 2008, 46.) Aina lapsen yhteydenpito biologisiin vanhempiinsa ei ole ongelmaton, eivätkä yhteydet ole hyödyllisiä lasta ajatellen. Joskus on tärkeää katkaista hänen kasvunsa ja kehityksensä kannalta vahingolliset ihmissuhteet. (Garrett 2003, 21–22.)

Pirjo Tuovilan (2008, 39–46.) mukaan vakavista ja varhaisista kiintymyssuhteen häiriöistä ja jatkuvista traumaattisista kokemuksista kärsivät lapset joutuvat maksamaan kalliin hinnan vanhempiensa kyvyttömyydestä kohdata ja täyttää heidän perustarpeitaan. Työssään hän kohtaa niin emotionaalisen, kognitiivisen, somaattisen kuin sosiaalisen kehityksen vaurioita näillä lapsilla. Hän arvelee, että voi olla niin, että jatkuva kontakti biologisiin vanhempiin ei ole näille lapsille hyväksi. Rajoitettujen ja valvottujen tapaamisten käyttö näissä tapauksissa on suotavaa. (Tuovila 2008, 39–46.) Joillakin biologisilla vanhemmilla on niin vakavia mielenterveys- ja päihdeongelmia yhdistyneenä aggressiiviseen käyttäytymiseen ja uhkailuun, ettei yhteistyö sijaisperheen kanssa toimi (Janhunen 2011, 10). Joissain tapauksissa biologinen vanhempi reagoi alun shokkivaiheessa kieltäen tapahtuneen ja heijastaa sen sijaisperheeseen. Biologinen äiti voi kohdistaa vihansa erityisesti sijaisäitiin, koska kokee hänet kilpailijakseen. Oma vajavaisuus heijastetaan toiseen eli halutaan nähdä toisen ominaisuutena. (Laurila 2003, 45.) Erityisesti pienten lasten sijaisvanhemmat olisivat kaivanneet enemmän sosiaalityöntekijän tukea, positiivista palautetta ja apua yhteistyöongelmissa syntymävanhempien kanssa (Janhunen 2007, 67).

Toimimaton vuorovaikutus ja sijoitusten katkeamiset voivat tulla myös sijaisperheen puolelta. Janhusen (2007, 78) selvityksessä perhehoidon pitkäaikaisten sijoitusten purkautumisen syistä sijaisvanhempiin liittyviä sijoituksen katkeamisen syitä olivat väsymys, sijaisperheen muuttunut tilanne ja lapsen kaltoin kohtelu perheessä. Janhusen tutkimusaineisto ei vastannut siihen mistä väsymys johtui, mutta yleisiä perheen voimavaroja kuluttavia tekijöitä ovat mm. ajan puute ja stressi, parisuhteen ongelmat, perherakenteen muutokset, taloudelliset ongelmat sekä päihde ja mielenterveysongelmat. Janhusen (2007, 62) mukaan ensimmäisten vuosien aikana onnistuneella sosiaalityöllä on suuri vaikutus sijoitusten pysyvyyteen. Sijaisperhe kaipaa tukea ja pettymys ilmeni suhteessa olemattomaan materiaaliseen ja henkiseen sosiaalityön tukeen, syntymävanhempien puuttumiseen perheen asioihin ja kokemukseen, että sosiaalityöntekijä ei rajoita syntymävanhempia. Erityisen loukkaavaa sijaisvanhemmille oli kokemus siitä, että kukaan ei arvosta heidän työtään ja kiintymystä lapseen käytettiin aseena heitä vastaan. Varhaisen tuen merkitys sijaisvanhempien vahvistamisessa toimessaan ja sitä kautta sijoitusten katkeamisen ennaltaehkäisyssä on tärkeä.

Valkonen (2008, 116–117) muistuttaa siitä, että vaikka lasta helposti pidetään passiivisena ja vastaanottavana osapuolena niin tulee huomioida, että myös lapsella on sanansa sanottavana yhteydenpidon sujumiseen ja lapsi vaikuttaa siihen aktiivisesti. Lapsi määrittelee itse haluaako olla yhteydenpitoa ylläpitävä osapuoli. Lapsi saattaa olla se osapuoli, joka ei halua yhteydenpitoa ja tekee sen mahdottomaksi. Tulee muistaa, että lapset ovat itsenäisesti ajattelevia ja toimivia vaikuttajia sijaishuollossa.

5.5 Toiminnallisuus

Toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat erilaiset taidelähtöiset menetelmät: kuvataide, musiikki, liike, mielikuvatyöskentely, esineiden ja kuvien käyttö symboleina, tanssi, elokuva, luova kirjoittaminen, kirjallisuus ja tarinallisuus. Edellä mainittujen lisäksi toiminnallisiin menetelmiin voidaan lukea mm: leikit ja pelit, liikunnalliset menetelmät sekä arkitoiminnat esim. ruuanlaitto ja kodista huolehtiminen. Mikäli perheenjäsenten keskinäinen puhuminen on vaikeaa, toiminta ja elämyk-

sellinen kokemus saattaa auttaa sanojen löytämisessä ja kommunikaation luomisessa. Toiminnalla voidaan toteuttaa sellaisia puolia itsestä, jotka keskustelussa jäävät taka-alalle. Tekemisen kautta tunteet, arvot ja asenteet on helpompi ilmaista kuin puhumalla. Elämysten tarjoamat onnistumisen kokemukset antavat iloa ja uusia voimavaroja. Toiminnalliset menetelmät voivat olla hyvin pienimuotoisia, mutta konkreettisen tehokkaita, elämyksellisyyden ja osallistumisen intensiteetin vuoksi. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 191–194.)

Bronfenbrenner (1979) on kehittänyt ekologisen viitekehyksen teorian, jonka mukaan perheen ja yksilöiden kehitys tapahtuu vuorovaikutuksellisissa suhteissa ympäristön kanssa. Bronfenbrenner jakaa nämä ekologiset ympäristöt mikro-, meso-, ekso- ja makrotasoihin. Näiden ympäristörakenteiden väliset suhteet luovat monimutkaisen verkoston, jonka ymmärtäminen on perheiden ongelmia selvitetessä oleellisempaa kuin ilmiön tarkkailu ainoastaan perhetasolla. Laurila (2003, 43) käyttää Toivo ja Ilona-raporttinsa teoriassa Bronfenbrennerin määrittelemiä vuorovaikutuksen tukitekiä. Laurila mainitsee perheiden välillä olevat samansuuntaiset rooliodotukset ja samansuuntaiset päämäärät esimerkiksi kasvatustavoitteet. Mitä useampi biologisen perheen jäsen on tekemisissä sijaisperheen jäsenten kanssa sitä vahvemaksi tuki muodostuu. Vuorovaikutuksen tukitekiä määrittyy myös se, että lapsi saa nähdä, että hänelle tärkein aikaisemman kodin vanhempi osallistuu johonkin yhteiseen toimintaan uuden kodin tärkeimmän vanhemman kanssa.

Janhusen (2007, 82) mukaan yhteistyön toimivuutta on pystytty lisäämään toiminnallisesti, kun kaikki lapselle tärkeät ihmiset ovat kerääntyneet yhteen. Sijoitetun lapsen perheyhteisöille on järjestetty leirejä joiden on todettu vahvistavan lapsen itsetuntoa, tukevan perheyhteisön välistä vuorovaikutusta ja auttavan sijoitettua lasta olemaan kaksien vanhempien lapsena. (Janhunen 2007, 82.) Uusimpana esimerkkinä perhehoidon perheyhteisön toiminnallisuudesta on Perhehoitoliiton ”Keinu – voimaannuttavat taidemenetelmät osaksi lastensuojelun perhehoidon tukitoimia 2012–2014 -hanke” jonka kautta on herätelty tietoisuutta siitä kuinka tärkeää perheyhteisön taidemenetelmin toteutettu yhteistoiminta ja tunnettyöskentely ovat sijoitetulle lapselle (Keinu- ajattelu- ja – toimintamalli 2015). Keinu-ajattelun mukaan paras tapa sitouttaa kaikki lapselle tärkeät aikuiset avoimeen lapsilähtöiseen toimintaan, on tuoda heidät yhteen, harjoitella yhdessä toimimista

ja tarjota mahdollisuuksia tunteiden käsittelyyn. Keinussa ajatellaan, että perheyhteisön toimiessa yhdessä vuorovaikutus hoitaa lasta ja hänen on mahdollista luoda uutta perheidentiteettiä myönteisessä vastavuoroisessa ilmapiirissä. (Koponen & Linna 2014, 81– 82.)

Toiminnallisuus ja toiminnalliset menetelmät ovat välillä hyvin arkisia, esimerkiksi yhdessä kahvin keittoa. Arkisten askareiden lomassa asiakas ja työntekijä saavat toisistaan informaatiota, jota toimiston työpöydän ääressä ei välttämättä saada tunteja kestävänkään tilanneselvityksen aikana. (Mäkinen ym. 2009, 163.)
Psykologi Riitta Haaramäen neuvo toimivan yhteistyön synnyttämiseksi sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välille on niinkin yksinkertainen kuin yhteinen kahvittelu biologisten vanhempien vieraillessa sijaisperheessä. Se osoittaa arvostusta ja kutsua yhteisen asian äärelle. Lapsen ahdistus helpottaa kun hän näkee läheisensä yhdessä kahvittelemassa. (Arkimies 2008, 61.)

6 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tämän laadullisen tutkimuksen keinoin toteutetun opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelun kautta saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan teemahaastattelun sekä sisällönanalyysin teoriaa.

6.1 Teemahaastattelu laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kokonaisvaltainen kuvaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita, ei niinkään todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu se, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti, ei satunnaisotoksena. (Hirsjärvi ym. 2013, 161, 164.)

Teemahaastattelu on laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytetty puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Puolistrukturoitujen menetelmien yhteinen piirre on, että haastattelun jokin näkökohta on valittu, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan haastateltavien kanssa, kysymysten sanamuoto ja järjestys ovat vapaat. Teemat ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelussa tutkijan näkökulma ei tule niin vahvasti esiin eikä hän johdattele haastateltavan vastauksia kysymyksen asettelullaan, tutkittavien oma ääni tulee paremmin kuuluviin. Teemahaastattelulla tutkitaan haastateltavien kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48.) Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75).

Teemahaastattelun esikuvana oleva Merton, Fiskin ja Kendallin (1956) fokuoitu haastattelu määrittää haastattelua seuraavanlaisesti; teemahaastattelu on kohdennettu haastattelu, jossa haastateltavilla on kokemus jostain samasta tilanteesta. Haastattelija on alustavasti selvittänyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta. Teemahaastattelussa haastattelu suunnan-

taan tutkittavien subjektiivisiin kokemuksiin tilanteesta, jonka tutkija on ennalta analysoinut ja teemoittanut. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48).

Teemahaastattelua valmistellessa tulee huomioida suunnittelun tärkeys. Haastattelun teemojen suunnittelu on tärkein vaihe, jotta tutkimukseen saadaan luotettavaa aineistoa. Täytyy myös huomioida, että tutkimus voidaan mahdollisesti ankkuroida teoriaan. Haastateltavat tulee valita huolella ja heidän lukumääränsä tulee perustella. Haastateltavien löytäminen saattaa olla hankalaa ja alaikäisien haastatteluihin tarvitaan lupa huoltajalta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 56, 60, 65–75, 83.) Haastattelut voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluina. Tulee kuitenkin huomioida, että ryhmähaastattelussa ryhmädynamiikka ja erityisesti valtahierarkia saattavat vaikuttaa siihen kuka puhuu ja mitä puhuu (Hirsjärvi & Hurme 2010, 63).

Kvalitatiivisen tutkimukseen tyypillinen piirre on se, että tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä, myös aineistonkeruumenetelmäksi valitun teemahaastattelun piirre on, että se toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia voidaan muuttaa tarvittaessa. (Hirsjärvi ym. 2013, 164). Tutkittavia tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti (Hirsjärvi ym. 2013, 164).

6.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että pelkkä järjestetty aineisto ei riitä, vaan tutkimuksesta on kyettävä tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä. Aineistosta tulee saada irti jotain, joka suorissa lainauksissa ei ole sellaisenaan läsnä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103; Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 19.)

Laadullinen sisällönanalyysi voidaan jaotella aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä ajatellaan, että aikaisemmilla tiedoilla tai teorioilla tutkittavasta ilmiöstä ei olisi merkitystä, mikä käytännössä on mahdotonta, koska tutkijalla on aina omat ennakkotietonsa ja -käsityksensä tutkittavasta aiheesta. Teoriaohjaavassa analyysissä teoria voi toimia

apuna analyysin etenemisessä, analyysissä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta se ei ole teoriaa testaavaa, vaan paremminkin uutta ajatusmallia luovaa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95–97.)

Laadulliselle sisällönanalyysille on tyypillistä, että aineisto ja tutkimusongelma ovat tiiviissä vuoropuhelussa keskenään. Aineiston keruun kanssa samanaikaisesti on hyvä aloittaa aineistoon tutustuminen ja alustavien analyysien tekeminen. Aineistoon tutustuttaessa muotoutuu ja tarkentuu analyyttisiä kysymyksiä, joiden kautta saadaan vastauksia alkuperäiseen tutkimusongelmaan. Haastatteluja tehdessä kannattaa pitää päiväkirjaa aineistonkeruun vaiheista, haastattelujen esiin nostamista ajatuksista, havainnoista ja alustavista tulkinnoista. Nämä havainnot auttavat kerättyyn aineistoon tutustumisessa ja saattavat tarjota analyyttisiä oivalluksia. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11–13.)

Haastattelujen jälkeen aineisto litteroidaan eli haastattelujen kautta saatu materiaali muutetaan kirjoitetuksi aineistoksi. Kun puhuttu haastattelu muutetaan litteroimalla tekstiaineistoksi, vain pieni osa haastattelutilanteen informaatiosta tulee huomioiduksi. Osa puheesta jää kuulematta tai havaitsematta, peittyä muiden puheen alle tai ymmärretään väärin. Haastattelutilanne sisältää muutakin kuin sanallista vuorovaikutusta; nyökkäyksiä, huokailuja ja naurahteluja, joilla on tärkeä osa merkitysten luonnissa. Litteroija tekee jatkuvasti valintoja kirjatessaan vuorovaikutusta ja siksi puheesta litteroitu aineisto on jo kertaalleen tulkittu versio analysoitavasta tilanteesta. (Ruusu vuori 2010, 427–428.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä litteroinnin jälkeen aineistoa käsitellään pelkistämällä eli karsimalla aineistosta epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Aineistosta pelkistetään litteroimalla tai koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Aineistosta voidaan vaikkapa etsiä tutkimustehtävän kysymyksiin vastaavia ilmaisuja, jotka voidaan esimerkiksi alleviivata erivärisillä kynillä. Näin löydetty alkuperäisilmaukset muutetaan pelkistetyiksi ilmauksiksi, joita seuraavaksi klusteroidaan eli ryhmitellään. Ryhmittelyvaiheessa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä abstrahoidaan eli nimetään luokan sisältöä kuvaavalla teoreettisella käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–111.)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön toteuttamisesta. Ensin esitetään opinnäytetyön toteuttamisen aikataulu taulukkomuodossa. Sitten kerrotaan aineiston keruusta eli sijaisvanhempien teemahaastatteluista. Lopuksi kerrotaan kerätyn aineiston analyysistä.

7.1 Opinnäytetyön aikataulut

Opinnäytetyöprosessi vei ajallisesti lähes vuoden. Syksyn 2014 aikana aihe hahmottui ja vuoden 2015 lokakuussa opinnäytetyö oli valmis julkaistavaksi. Alla opinnäytetyön aikataulu.

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulut.

AJANKOHTA	TOTEUTUS
Vuosi 2014	Opinnäytetyön aihealue hahmottuu.
Syksy 2014	Harjoittelu perhehoidossa.
Tammikuu 2015	Opinnäytetyöprosessiin ilmoittautuminen, suunnitelman kirjoittaminen.
Helmikuu 2015	Suunnitelmaseminaari ja tutkimusluvan hakeminen.
Maaliskuu-Toukokuu 2015	Tutkimuslupa, haastattelukutsun kirjoittaminen ja lähettäminen.
Kesäkuu 2015	Haastattelut ja aineiston tarkastelua.
Heinäkuu-Elokuu 2015	Opinnäytetyön kirjallisen osuuden kirjoittaminen.
Lokakuu 2015	Opinnäytetyön julkaisuseminaari

Opinnäytetyöprosessi (taulukko 1) alkoi syksyllä 2014 opinnäytetyöntekijän ollessa työharjoittelussa toimeksiantajalla. Opinnäytetyön aiheita mietittiin harjoittelun aikana perhehoidon johtavan sosiaalityöntekijän kanssa ja aihe täsmentyi

tammikuussa 2015. Ilmoittautuminen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöprosessiin tapahtui tammikuun 2015 alussa. Suunnitelmaseminaari toteutui 19.2.2015, jonka jälkeen toimitettiin tutkimuslupahakemus Lahden kaupungille. Tutkimuslupa saapui 19.3.2015 ja toimeksiantosopimus kirjoitettiin 7.4.2015. Haastattelukutsut mahdollisille haastateltaville lähetettiin perhehoidon johtavan sosiaalityöntekijän toimesta toukokuun alkupuoliskolla ja sijaisvanhempien teemahaastattelut suoritettiin touko- ja kesäkuun aikana. Aineistonanalysointi ja raportin kirjoittaminen ajoittuivat heinä-elokuuhun. Julkaisuseminaari oli 15.10.2015.

7.2 Aineistonkeruu

Tämän opinnäytetyön haastattelujen kohdejoukko valittiin Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoidon sijaisvanhemmista, jotta voitiin tuottaa toimeksiantajaa hyödyttävää tietoa. Haastateltavat rajattiin suhteellisen uusiksi, alle viisi vuotta toimineiksi sijaisvanhemmiksi, joilla on kokemusta Startti-tukityöskentelystä. Sukulaissijaisvanhemmat rajattiin opinnäytetyön ulkopuolelle, koska sukulaisuus tuo omat erityispiirteensä vuorovaikutukseen ja niiden käsittely ansaitsisi oman tutkimuksensa.

Opinnäytetyön haasteeksi ajateltiin haastateltavien löytäminen. Aineiston edustavuus olisi kärsinyt, jos osa haastatelluista olisi ollut pidempään toimineita sijaisvanhempia, joilta puuttuu kokemus sijoituksen alkuun kohdentuvasta Startti-työskentelystä. Haasteena koettiin yleensäkin haastateltavien saaminen, joten haastateltavien lukumäärä toivetta ei voitu asettaa kovin suureksi. Haastateltavien saamista vaikeutti mahdollisten haastateltavien pieni määrä (24) sekä ristiriitaisiksi epäilty aihe. Myös haastattelujen ajankohta touko-kesäkuu on monissa lapsiperheissä kiireistä aikaa siihen sijoittuvien koulun päättäjäisien ja kaikenlaisien kevätaskareiden vuoksi. Perhehoidon johtava sosiaalityöntekijä etsi perhehoidon tiedostoista osoitteet, joihin hän lähetti haastattelukutsut. Haastattelija ei siis tiennyt etukäteen kenelle kirjeet menivät. Haastateltavat ottivat yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse ja näin sovittiin haastattelun ajankohdasta sekä paikasta jokaisen haastateltavan kanssa erikseen. Kaiken kaikkiaan lähetettyihin 24 haastattelukutsuun vastasi viisi perhettä, joista haastateltiin viittä äitiä ja kahta isää. Haastattelut

sijoittuivat touko-kesäkuulle 2015. Haastatelluilla perheillä oli kokemusta sijaisvanhemmuudesta muutamasta kuukaudesta lähes viiteen vuoteen ja kaikilla heillä oli kokemus Startti-työskentelystä.

Opinnäytetyöntekijän omakokemus sijaisvanhempana on yhteneväinen Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 63) kanssa siitä, että ryhmähaastattelussa valtahierarkia saattaa vaikuttaa siihen kuka puhuu ja mitä puhuu. Joten haastattelut päätettiin toteuttaa yksilöhaastatteluina. Niissä perheissä, joissa molemmat vanhemmat osallistuivat haastatteluun, he osallituivat yhtä aikaa, koska haastattelija ei nähnyt aiheelliseksi haastatella heitä erikseen. Rajaus osoittautui oikeaksi, koska vanhempien muistikuvat asioista tuntuivat tukevan toisiaan ja eriävilläkin mielipiteille oli sijaa.

Haastatteluista neljä tehtiin sijaisvanhempien kotona. Haastattelut toteutettiin haastateltavien sijaisperheiden keittiöpöydän ääressä. Haastattelutilanteet olivat melko yhteneväisiä, muutamassa perheessä lapset olivat toisessa huoneessa, joissakin perheissä kotona oli vain haastateltava ja haastattelija. Keittiössä ei ollut haastattelujen aikaan muita perheenjäseniä. Haastattelutilanteet olivat varsin rauhallisia, lukuun ottamatta puhelimen sointia ja ympärillä liikkuneita perheiden lemmikkieläimiä, jotka halusivat myös osansa haastattelijan huomiosta. Keittiöpöydälle sijoitettiin varmuuden vuoksi kaksi nauhoituslaitetta, joiden tarpeellisuudesta käytiin jokaisen haastateltavan kanssa keskustelu ennen nauhoituksen aloitusta. Yksi haastatteluista toteutettiin puhelinhaastatteluna, joka nauhoitettiin myös. Puhelinhaastatteluna toteutetun haastattelun oli tarkoitus tapahtua haastattelijan kotona, mutta haastateltava unohti sovitun haastattelun. Nopealla yhteisellä päätöksellä haastattelu toteutettiin puhelimitse.

Haastateltaville sijaisvanhemmille kerrottiin, että tutkittavana asiana on perhesijoituksen alkuvaiheen vuorovaikutuksen, kohtaamisen ja yhteistyön syntymisen tarkastelu. Mitä ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiä sijaisvanhemmilla olisi siitä miten perheyhteisön kommunikointi saataisiin luontevammaksi ja helpommaksi? Mikä estää ja mikä mahdollistaa onnistuneen vuorovaikutuksen syntymisen? Millaisia vuorovaikutuksen muotoja heillä perheyhteisönä on jo käytössä? Näkykö toiminnallisuus heidän perheyhteisössään ja mikä olisi kenties heidän tapansa toiminnallisuudelle? Mitä sijaisvanhemmat ajattelivat toimivan vuorovaikutuksen

hyödyiksi lapselle? Mitä tukea vuorovaikutuksen syntymiseksi ja kenties toiminnallistamiseksi toivotaan? Lopuksi tiedusteltiin myös yleisiä terveisiä perhehoitoon Startti-työskentelystä ja sijoituksen alkuvaiheesta. Haastattelija käytti haastattelutilanteessa muistinsa tukena liitteenä olevaa haastattelurunkoa (liite 1).

Opinnäytetyössä varauduttiin haastattelujen edetessä tapahtuviin muutoksiin. Haastattelujen edetessä ei kuitenkaan varsinaisia käytännön yllätyksiä tullut eteen. Muutoksena ajateltuun tuli se, että haastattelutilanteessa kaikkia haastattelijan itselleen tueksi kirjaamia kysymyksiä (liite 1) ei ollut tarvetta esittää kaikille haastateltaville. Haastattelija seurasi, tuliko keskustelun myötä vastauksia niihin teemoihin joihin opinnäytetyössä keskityttiin. Lisäksi tuntui turhalle painottaa toiminnallisuuden hyviä puolia sellaisen haastateltavan kanssa, joka koki vuorovaikutuksen toimimattomaksi biologisen vanhemman vaikean elämäntilanteen vuoksi. Haastattelu ”eli” haastateltavien kertomien asioiden mukaan niin kuin teema-haastattelun kuuluukin. Muutoksena suunniteltuun teoriaan lisättiin aineiston analyysivaiheessa osio toimimattomasta vuorovaikutuksesta sekä toimivan vuorovaikutuksen vaikutuksesta sijoitusten pysyvyyteen.

7.3 Aineiston analysointi

Tämän opinnäytetyön teemahaastattelujen kautta kerätty aineisto koostui monesta eri osa-alueesta, joita analysoitiin hieman eritavoin. Esimerkiksi vuorovaikutukseen vaikuttavien tekijöiden aineistonanalyysi (liite 2 , liite 3) tehtiin aluksi aineistolähtöisesti. Lopuksi siihen lisättiin teoriaohjaavan analyysin piirteitä. Osa aineistosta pelkästään listattiin, esimerkiksi perhehoitoon lähetetyt terveiset tiivistettiin yhdeksi kokonaisuudeksi.

Haastattelujen aikaan pidettiin päiväkirjaa, kirjattiin haastatteluissa nousseita asioita, ihmeteltiin ja tehtiin yhteenvetoja jo haastatteluja tehtäessä. Lisäkysymyksiä nousi haastattelujen myötä. Näin sisällönanalyysi pääsi vauhtiin jo ennen viimeistä haastattelua. Haastattelut nauhoitettiin ja sen jälkeen litteroitiin mahdollisimman pian samana tai vähintään seuraavana päivänä. Aineistosta rajattiin litterointivaiheessa ulkopuolelle keskustelut, jotka eivät opinnäytetyöntekijän mielestä

olennaisesti liittyneet sijoituksen alun vuorovaikutukseen. Nauhalle saattoi nauhoittua vaikkapa keskustelua perheen kissasta, joka päästettiin haastattelun aikana ovesta sisään. Litteroitaessa kirjattiin vain puhe, ei huomioitu ei-sanallista viestintää tai muuta toimintaa, myös osa täytesanoista jätettiin kirjaamatta. Osa litteroinista tehtiin vähemmän tarkasti, koska nauhoitettuun aineistoon oli mahdollisuus palata analyysi- ja raportin kirjoitus vaiheessa. Nauhoitettua aineistoa oli 3 tuntia ja siitä litteroitua aineistoa kertyi 24 sivua.

Tässä opinnäytetyössä etsittiin litteroidusta aineistosta tutkimuskysymyksiin vastauksia, eri kysymyksille määriteltiin eri värit ja löytyneet vastaukset alleviivattiin kyseisellä värillä. Näin löytyneet alkuperäisilmaukset listattiin tutkimuskysymysten alle ja ryhmiteltiin. Seuraavaksi alkuperäisilmaukset muutettiin pelkistetyiksi ilmauksiksi, samalla etsittiin aineistosta yhteneväisyyksiä ja eroja, sekä sitä mitä yhtäläisyydet ja erot kertovat opinnäytetyön aiheesta. Aineistosta löytyneet pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin alakategorioihin joille nimettiin sisältöä kuvaava teoreettinen käsite. Osalle aineistosta nimettiin myös yläkategoria (esimerkiksi liite 4: Toimivan vuorovaikutuksen edut lapselle), osalle pelkästään yhdistäväkategoria.

8 TULOKSET

Teemahaastatteluissa keskusteltiin sijaisvanhempien kokemuksista sijoituksen ensimmäisten vuosien ajalta. Haastattelijan itselleen laatimaa haastattelurunkoa (liite 1) ei käyty haastateltavien kanssa sanatarkasti läpi, lista oli lähinnä haastattelijan tukena. Seuraavassa haastattelujen tulokset teemoittain ryhmiteltynä.

8.1 Perheyhteisön vuorovaikutus ja yhteistyön muodot

Tämänhetkinen vuorovaikutus oli pääosin keskusteluja. Vuorovaikutuksen muodoiksi mainittiin keskustelut, puhelut, tekstiviestit, äidille lähetetyt valokuvat sekä äidin kuljettaminen.

Haastateltavat kuvasivat vuorovaikutusta asialliseksi keskusteluksi, tietojen vaihtamiseksi, asioista sopimiseksi.

asialliset, pystytään asioista sopimaan

ei olla ystäviä, mutta meillä on ihan neutraalit välit ja tullaan toimeen, moikataan ja vaihetaan muutama sana

Osa taas kuvasi vuorovaikutusta lämpimäksi, hyvin toimivaksi, luottamukselliseksi, rennoksi, luontevaksi.

me jutellaan muustakin kun pelkästään näistä asioista ja meillä on hirveen lämpimät välit, tavallaan niin kuin etäisiä kavereita, silleen et mä tiedän missä raja kulkee

kyllä meillä on sen äidin kanssa toiminut se yhteistyö hyvin ihan alusta saakka

luontevaa aikuisten välistä vuorovaikutusta

Myös haasteellinen vuorovaikutus mainittiin ja eräs sijaisvanhempi arveli vuorovaikutuksen haasteellisuuden olevan vasta edessäpäin, sitten kun joudutaan keskustelemaan asioista joista ollaankin erimieltä.

äärimmäisen haastava suhde ollut ihan alusta alkaen eikä se siitä mihinkään ole muuttunut

menee rennommaksi ja rennommaksi niin kauan kun ei mee että pitäisi riidellä lapsesta niin tai mistään asioista

Yhteydenpidon biologisiin vanhempiin haastateltavat kertoivat pääosin olevan sijaisäidin hoitamaa, joskin tarvittaessa myös isät osallistuivat lapsen kuljettamiseen ja puheluihin.

8.2 Vuorovaikutuksen mahdollistajat ja estäjät

Toimivan vuorovaikutuksen mahdollistajista (liite 2) analyysivaiheessa tärkeimpinä esiin nousivat molemminpuolinen hyväksytyksi tuleminen tunne sekä tasa-vertaisuus. Sijaisvanhemmat tiedostivat oman asenteen ja arvojen vaikutuksen sekä sijaisvanhemman henkisen kypsyyden vaikutuksen vuorovaikutuksen laatuun. Mainittiin siitä, että oma alitajuinen suhtautuminen biologisiin vanhempiin tulee tiedostaa sekä omat luurangot kaapissa tulee olla käsiteltynä.

tasavertainen suhtautuminen ja sen ymmärtäminen, että oikeesti kun se elämä lähtee vinoutumaan se voi lähtee tosi pienistä asioista

Lisäksi avoimuus, empatia, aitous ja luottamuksellisuus mainittiin toimivan vuorovaikutuksen elementeiksi. Useammassa haastattelussa tuli esiin se, ettei sijaisvanhempi voi tuomita biologista vanhempaa.

Olen hyväksynyt äidin sellaisena kuin hän on, en ole arvostellut enkä syyttänyt häntä mitenkään, se ei oo mun tehtävä, täytyy huomioida toinen, ei se ole helppo ja mukava tilanne hänelläkään.

Vuorovaikutuksen esteiksi (liite 3) haastatteluissa mainittiin biologisen vanhemman elämäntilanne. Biologinen vanhempi saattaa olla tavoittamattomissa tai hänen vointinsa ja ongelmansa estävät vuorovaikutuksen, myös kohtaamiskyvyssä voi olla haasteita. Biologisen vanhemman kokema häpeä ja huononmuuden tunne heijastuvat vuorovaikutukseen.

Jaetussa vanhemmuudessa esiin tulee mustasukkaisuutta. Niissä perheissä missä lapset olivat olleet jo pidempään kotoa poissa, biologiset vanhemmat olivat jo tottuneet siihen ja vanhemmuus näyttäytyi helpommin jaettavalle.

ne oli tottunut jo siihen sellaiseen etä- tai sellaiseen vanhemmuuteen ettei ne ollut siinä arjessa läsnä

Haastatellut sijaisvanhemmat mainitsivat vuorovaikutuksen estäjiksi myös sijaisvanhemman puolelta tulevan leimaavan asenteen sekä sanattoman viestinnän. Sanattomaksi viestinnäksi mainittiin ylimieliset eleet sekä kylmäkiskoisuus. Leimaavassa asenteessa esiin tuli syyllistävä sävy sekä kuvitelma sijaisvanhemman paremmuudesta.

8.3 Toimivan vuorovaikutuksen hyödyt lapselle

Toimivan kaksien vanhempien välisen vuorovaikutuksen eduista lapselle keskusteltiin myös (liite 4). Haastatteluissa mainittiin lupa kaksiin vanhempiin, vanhempien välinen yhteistyö sekä sosiaaliset taidot, jotka kehittyvät ympärillä olevien välittävien ihmisten myötä. Lapset tarvitsevat luvan kaksiin vanhempiin niin ettei tarvitse valita ketä rakastaa enemmän sekä varmuuden siitä, etteivät omat vanhemmat hylkää.

sulla on kaksi perhettä, että sä saat pitää kummatkin..lapsi kokee sen että myöskin hyväksytään hänen omat vanhemmat.

lapsikin näkisi että yhteistyö vanhempien välillä toimii hyvin. se voi olla luottavaisin mielin eikä tarvii valita ketä se rakastaa enemmän.

on meillekin kasvatustyössä etu että lapsella on hyvät suhteet sukulaisiinsa

Eräs haastateltavista mainitsi myös positiivisen itsetunnon ja minäkuvan kehittymisen toimivan vuorovaikutuksen hyötynä lapselle.

8.4 Perheyhteisön toiminnallisuudesta

Perheyhteisön toiminnallisuudesta eli yhdessä touhuamisesta keskusteltaessa kiinnitettiin huomioita jo toteutuneeseen toiminnallisuuteen. Puhuttiin myös siitä nä-

kisikö sijaisvanhempi omassa perheyhteisössään mahdollisuuden toteuttaa tulevaisuudessa toiminnallisuutta ja miten perhehoito voisi sitä tukea.

Toiminnallisuudesta keskusteltaessa useampi haastateltavista totesi sen olevan riippuvainen biologisten vanhempien voimavaroista ja sen hetkisestä elämän tilanteesta. Myös tapauskohtaisuutta korostettiin.

Tulla vaikka tutustumiskäynnille niin se vaatii ihan hirveesti heiltä voimavaroja ... Semmoiset, missä ollaan kaikki yhdessä, niin se jotenkin vaatii ihan hirveesti biologisilta vanhemmilta.

Se on tavallaan tapauskohtainen. Sitä ei voi ajatella, että tää käy kaikille... ihan niin kuin hyvä ajatuksena.

Esiin nousi se, etteivät kaikki biologiset vanhemmat ehkä haluakaan yhteistoimintaa.

Voihan se olla että heillä olisi sellainen negatiivinen asenne. Jos olis vaikka silleen, että suoraan kodista sijaisperheeseen, niin se vois olla se alku sellane, että he ei haluakaan olla missään tekemisissä.

Tämän hetkistä toteutuvaa tai jo toteutunutta toiminnallisuutta haastatelluilta löytyi esim. yhdessä vietettyjä lapsen syntymäpäiviä, yhdessä tehty luontoretki, yhteisiä vierailuja biologisen vanhemman kanssa lapsen isovanhemmille ja yhteisiä kahvihetkiä.

Haastattelun yhteydessä kysyttiin ehdotuksia kyseisille perheille mieluisista yhteisen toiminnan muodoista. Vastauksissa tuotiin esiin leikkipuistot, kylpylät, mökkeily, luontoretket sekä yhdessä johonkin tapahtumaan osallistuminen. Vastauksissa tuli esiin se, että toiminnan toivottiin olevan jokaisen yksittäisen perheyhteisön omaa, ei mitään perhehoidon kaikille sijaisperheille järjestämää.

Mä haluan lähteä heidän kanssa vaan sinne matkalle, en mä haluu et siellä on sata muuta sijaisperhettä, siellä matkalla.

Lisäksi toivottiin, että toiminta tapahtuisi jossain muualla kuin sijaisperheen omisissa tiloissa.

Sitten pitää siinäkin vetää se raja, että liika on liikaa, että en mä nyt oo ihan valmis kutsumaan niitä tänne meille yökylään ja viettämään meidän kanssa viikonloppuja.

Kysyttäessä, mitä tukea perhehoidolta toivottaisiin toiminnallisuuden mahdollistumiseksi, vastaukset liittyivät biologisen vanhemman taloudelliseen tukemiseen.

Saisi äitikin mahdollisuuden, jos se taloudellinen tuki olisi.

Haastateltavat ajattelivat, että taloudellinen tuki mahdollistaisi biologisen vanhemman osallistumisen.

8.5 Palaute perhehoitoon

Haastattelussa kysyttiin myös mielipiteitä Startti-työskentelystä sekä yleisiä korjausehdotuksia perhehoidon tukeen. Perhehoito sai pääosin positiivista palautetta.

Käytännön erot on todella suuret eri sijoittajatahojen välillä ja olen ollut äärimmäisen tyytyväinen, että meillä on ollut tällainen tuki takana.

En oo keksinyt mitä olisi voinut paremmin tehdä.

Toki korjausehdotuksiakin tuli, niistä jäljempänä.

8.5.1 Startti

Startti sai kiitosta kaikilta haastatteluun osallistuneilta. Positiiviseksi koettiin se, että sosiaalityöntekijä tulee kotiin juttelemaan, eikä perheen tarvitse itse lähteä toimistolle. Koettiin, että saman työntekijän kanssa tehtävä työ luo luottamusta ja helpoutta, kun asioita ei tarvitse joka kerta selittää uudelleen. Startin todettiin joustaneen perheitten tarpeitten mukaan ja toivottiin jouston säilyvän jatkossakin. Keskusteluissa tuli esiin myös Startin työnohjauksellisuus sekä sijaisperheitten tarve keskustelulle varsinkin, jos muuta vertaistukea ei ollut saatavilla.

...pysyvyys luo tietyn tärkeän yhteyden, niin ei tarvitse joka kerta selittää samoja asioita. Onhan se tärkeää, että perhekin saa jonkun kanssa puhua kun ei ole ketään jonka kanssa puhua.

Se on hyvä, kun on joku jolle voi puhua siitä asiasta ja voi yhdessä pohtia niitä. Ja sitten se on niin jännä, että vaikka sä tie-

dät jonkun asian, että se on näin, niin sä et tajuu sitä, mut kun joku sanoo sen sulle, niin sitten sä tajuut sen.

Todettiin silloin että startti oli koottu sijoituksen kaaren mukaisesti, miten ongelmat missäkin kohtaan lähtee nousemaan.

Eräs sijaisäiti totesi, että perhehoidon työntekijä toivotettaisiin tervetulleeksi perheeseen useamminkin.

8.5.2 Muu palaute perhehoitoon

Haastattelija kysyi myös terveisiä, ruusuja ja risuja, perhehoitoon sijoituksen alkuvaiheesta. Olisiko haastateltavilla käytännön ehdotuksia miten alkuvaiheessa voisi toimia toisin? Kokivatko haastatellut sijaisvanhemmat jääneensä jotain tietoa tai tukea paitsi.

Toivottiin enemmän tietoa lapsen elämän tapahtumista ja aiemmasta käyttäytymisestä. Koettiin, että tieto olisi helpottanut sijaisvanhempaa jaksamisessa ja lapsen oikeanlaisessa tukemisessa.

Mahdollisimman rehellisesti jopa pikkusen niin kuin yli ainakin niin ettei yhtään yritä tasata tai vähätellä niin olisi osannut vaurautua.

...olisi tärkeää tietää niitä pieniäkin asioita mitä on tapahtunut elämässä...

...sillä hetkellä tuntui, että olisi voinut kertoa ja käydä papereita vähän enemmän läpi.

Myös biologisten vanhempien rajaamiseen toivottiin perhehoidolta tukea.

alussa perhehoito ei asettanut äidille rajoja ja biologinen äiti sai kaiken läpi. Mielestäni rajat voisi olla jo alussa selkeät ja tiukat ja sitten niistä voisi joustaa tarvittaessa.

Eräs äiti toi esiin toiveen pidemmästä alkuvaiheen taloudellisesta tuesta.

...enemmän harmittaa se että, vain vuoden voi olla kotona, vuosi menee niin nopeasti vieraan lapsen kanssa. Lasten takia vuosi on lyhyt aika.

Eräs sijaisäiti toivoi sosiaalityöntekijöitten huolehtivan myös biologisista vanhemmista.

...sinne toivoisin [sosiaalityöntekijän] käyntiä sinne biologisille. Kannattaisi olla neuvontaa ja opastusta niille biologisille siitä lapsen kanssa olemisesta. Monillakaan vanhemmilla, joitten lapset on pienestä asti sijoitettuja, niin eihän ne vanhemmat osaa niitten lasten kanssa mitään tehdä.

Sijoituksen alkuvaiheen sosiaalityöntekijät saivat kiitosta ensi kohtaamisien hyvästä suunnittelusta ja osapuolien valmistelusta tulevaan tapaamiseen.

sosiaalityöntekijä hyvin loi ne tilanteet

alussa varmaan on perhehoidolla se rooli kun tutustuttaa meitä ja sitten vähän ohjaa miten voi pitää sitä yhteyttä

Eräs äideistä antoi palautetta ryhmätyönohjauksesta, ymmärtäen sen olevan taloudellisesti perusteltua. Hänen mielestään akuutissa tilanteessa ei pysty keskittymään toisen ongelmiin vaan haluaa löytää työkaluja itselleen. Toisten ongelmien kuuntelemiseen ei riitä voimavaroja.

9 TULOSTEN TARKASTELUA

Tämän laadullisen tutkimuksen keinoin toteutetun opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sijaisvanhempien haastattelujen kautta millaisia kokemuksia sijaisvanhemmilla on perheyhteisön vuorovaikutuksen syntymisestä sijoituksen alkuvaiheessa. Sijaisperheiden haastattelujen kautta etsittiin vastausta siihen, miten Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito voisi tukea vuorovaikutusta ja sen syntymistä sijoituksen alkuvaiheessa. Tässä opinnäytetyössä käytetään sanaa perheyhteisö tarkoittamaan kaikkia kolmea yhdessä, siis lasta sekä hänen molempia perheitään.

Haastattelujen kautta saadut tulokset kokonaisuudessaan löytyvät luvusta 8. Tässä luvussa tärkeimpiä tuloksia tarkastellaan suhteessa teoriaosuudessa tarkasteltuihin aikaisempiin asiasta kirjoitettuihin tietoihin. Tuloksia tarkastellaan edeten vuorovaikutuksen tarkastelusta, vuorovaikutuksen mahdollistajien ja esteiden kautta toimivan vuorovaikutuksen etuihin lapselle. Sitten tarkastellaan varsinaista pääkohtaa eli millaisia toiveita haastatelluilla oli perhehoidon tuen suhteen. Haastateluissa nousi esiin se miten toimiva tuki sijaisperheille ehkäisee sijoitusten katkeamista, aihetta tarkastellaan haastateltavan kertoman esimerkin kautta. Toiminnallisuutta käsitellään viimeiseksi.

9.1 Perheyhteisön vuorovaikutus on pääosin keskusteluja

Haastateltavat kuvasivat vuorovaikutusta asialliseksi keskusteluksi, tietojen vaihtamiseksi, asioista sopimiseksi. Osalla haastatelluista sijaisperheistä oli asialliset välit biologisiin vanhempiin ja osa kuvasi vuorovaikutustaan biologisiin vanhempiin jopa lämpimäksi. Dialoginen keskustelu on suuri osa sijoitetun lapsen perheyhteisön vuorovaikutusta, asioista tulisi pystyä keskustelemaan ja tekemään yhteisiä päätöksiä. Isaacs (2001, 39) määrittelee dialogin keskusteluksi, jossa on ydin ja jossa ei valita puolta vaan pyritään johonkin aivan uuteen. Mönkkösen (2007, 88–89) mukaan dialogi ei ole pelkkää puhetta, toisen kuuntelua tai keskustelua. Dialogi on jotain vielä enemmän, parhaimmillaan siinä molemmat oppivat ja voivat muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. Mäkisen ym. (2009, 138.) mukaan dialogin osapuolet ovat tasavertaisia ja toisiaan kunnioittavia. Suhde perustuu

avoimuuteen ja luottamuksellisuuteen. Dialogin molemmilla osapuolilla on tärkeä rooli vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta. (Mäkinen ym. 2009, 138.)

Tässä opinnäytetyössä yhteydenpidon biologisiin vanhempiin todettiin pääosin olevan sijaisäidin hoitamaa, joskin tarvittaessa myös isät osallistuivat lapsen kulkemisiin ja puheluihin. Tämä on yhteneväinen Höjerin tutkimukseen. Höjerin (2001, 183) tekemän tutkimuksen mukaan vastuu yhteydenpidosta sijoitetun lapsen biologiseen perheeseen on sijaisäideillä (54 %) enemmän kuin sijaisillä (33 %). Siksi voidaankin todeta vuorovaikutuksen sijoitetun lapsen biologiseen sukuun perustuvan paljolti sijaisäidin ja biologisen äidin väliseen yhteydenpitoon.

Wozniakin mukaan sijaisäidit pyrkivät luomaan yhteistoiminnallista suhdetta lapsen biologisiin vanhempiin. Tästä koettiin olevan hyötyä lapsen kehitykselle sekä myös biologiselle äidille. (Wozniak 2002, 139–141.) Myös tähän opinnäytetyöhön haastatellut äidit osoittivat empatiaa biologisille äideille. Eräs äiti totesi, että uskoo antaneensa biologiselle äidille tietyn rauhallisuuden elämään ja sen tunteen, että kaikki ihmiset eivät halua hänelle pahaa. Toinen äiti kertoi auttavansa biologista äitiä ihan käytännön asioissakin.

Aina äitien välinen yhteistyö ei kuitenkaan suju. Haastatteluissa tuli esiin toimimattomiakin äitisuhteita. Laurilan (2003, 132) mukaan sijaisäidin ja biologisen äidin yhteistyö alkaa toisen vanhemmuuden katastrofitilanteesta. Biologisen äidin surutyöstä johtuvat kielteiset tunteet voivat heijastua sijaisperheeseen.

Haasteellinen vuorovaikutus tuli aineistossa esiin pelkona siitä, miten toimivan vuorovaikutuksen sitten käy kun joudutaan keskustelemaan asioista joista ollaan erimieltä. Eräs haastatelluista toi esiin epäuskonsa, siitä ettei haasteellinen vuorovaikutus tule miksikään muuttumaan. Mönkkönen (2007, 94) varoittaa puhumasta täydellisestä yhteisymmärryksestä, koska vuorovaikutuksessa osapuolet tulkitsevat aina asioita oman taustansa pohjalta, johon elämänvaihe ja tilanne luovat omat edellytyksensä. Onkin syytä puhua riittävän yhteisymmärryksen syntymisestä. (Mönkkönen 2007, 94.) Haasteellisen vuorovaikutuksen tilanteissa tulisikin muistaa riittävän yhteisymmärryksen saavuttaminen. Sekä se, että dialogin syntyminen ei ole itsestäänselvyys, ilman luottamuksellista suhdetta ei yleensä synny oikeutusta dialogiselle vuorovaikutukselle (Mönkkönen 2007, 89).

9.2 Toimivan vuorovaikutuksen mahdollistajat ja esteet

Toimivan vuorovaikutuksen mahdollistajista (liite 2) tärkeimmäksi nousi se, että molemmat osapuolet kokevat tulevansa hyväksytyksi. Haastatteluissa mainittiin vuorovaikutusta helpottavaksi tekijäksi se, että biologinen vanhempi on hyväksynyt sijaisvanhemmat. Valkonen (2014, 26) on tutkimuksessaan todennut samaa. Hänen mukaansa pohja hyvälle sijaisperheen ja biologisen perheen suhteelle näytti olevan avoimuudessa ja siinä, että lapsen vanhemmat pystyivät hyväksymään sijoituksen ja sijaisvanhemmat. Valkosen mukaan hyvään, luottamukselliseen suhteeseen pääseminen saattoi joskus viedä vuosia. (Valkonen 2014, 26.) Valkosen mainitsema avoimuus tuli esiin myös tässä opinnäytetyössä. Haastateltavat puhuivat avoimesta suhtautumisesta sekä tasavertaisuudesta.

Janhunen (2007, 81) listaa toimivan yhteistyön elementtejä: aito läsnäolo, rehellisyys ja avoimuus, asioista puhumiseen niiden oikeilla nimillä, toisen huomioon ottaminen, selkeys ja sopimuksista kiinni pitäminen. Toisen kunnioittaminen ja arvostaminen ja halu ymmärtää toisen näkemys ja toimivien käytäntöjen yhdessä löytäminen ovat toimivan yhteistyön edellytyksiä. (Janhunen 2007, 81.) Haastatteluissa esiin tuli kaikki Janhusen mainitsemat asiat. Rehellisyyttä kukaan ei sanana maininnut, mutta sen voineen liittää avoimeen suhtautumiseen ja vilpittömyyteen. Kaiken kaikkiaan haastatteluun osallistuneitten löytämät hyväksytyksi tuleminen, tasavertaisuus, asenne, henkinen kypsyyt, avoimuus, empatia, aitous ja luottamuksellisuus ovat kattava luettelo toimivan yhteistyön elementeistä. Mainitut asiat luovat pohjaa myös sujuvalle dialogiselle keskustelulle.

Haastatteluissa vuorovaikutuksen esteeksi (liite 3) mainittiin biologisen vanhemman elämäntilanne ja kenties kohtaamiskyvyssä olevat haasteet sekä biologisen vanhemman kokema häpeä ja huononmuuden tunne. Myös Kujala (2012, 12–13) mainitsee sen, että biologinen vanhempi tuo tunnetaakkansa, häpeänsä ja syyllisyytensä sijoituksen alkuvaiheen vuorovaikutukseen.

Haastatellut sijaisvanhemmat osoittivat myös itsekriittisyyttä ja mainitsivat vuorovaikutuksen estäjiksi myös sijaisvanhemman puolelta tulevan leimaavan asenteen sekä sanattoman viestinnän. Vilen ym. (2008, 18–21) muistuttavat, että eleet, ilmeet ja kehonkieli ovat oleellinen osa vuorovaikutusta ja ne voivat olla ristiriit-

dassa kielellisen viestinnän kanssa. Haastatellut mainitsivat sanattomaksi viestinnäksi ylimieliset eleet sekä kylmäkiskoisuuden. Leimaavasta asenteesta esiin tuli syyllistävä sävy sekä kuvitelma sijaisvanhemman paremmuudesta. Janhunen (2007, 38) muistuttaa siitä, että sijaisvanhemman on tärkeää käsitellä omat tunteensa lapsen syntymävanhempiin pystyäkseen arvostamaan lapsen biologisia vanhempia heidän teoistaan huolimatta.

9.3 Toimiva vuorovaikutus on lapsen etu

Toimivan vuorovaikutuksen hyöty lapselle (liite 4) oli ehkä ohuiten ymmärretty tämän haastattelun kysymyksistä. Osa haastatelluista osasi sanoittaa paljonkin asioita ja osa totesi vain käytännän asioita esimerkiksi yhteiset säännöt.

Ahto ja Mikkola (2000, 23) kirjoittavat siitä, että yhteydenpidon avulla lapsi säilyttää oikean käsityksen vanhemmistaan, eikä se ole vain mielikuvien varassa. Lapsen kannalta on myös tärkeää, ettei hänen vanhempiaan moitita, koska lapsi ottaa moitteen ja arvostelun osaksi itseään. Haastattelussa sijaisvanhemmat sanoittivat Ahton ja Mikkolan kuvaaman asian;

... biologiset vanhemmat on kuitenkin lapsille tosi tärkeitä...nostetaan niin kuin silleen jalustalle ne vanhemmat...siihen mielikuvaan tulee vähän silleen niin kuin kultareunukset.. se tasapaino, että palauttaa lasta sitten maanpinnalle puhumatta pahaa, mutta silti pitää uskaltaa puhua asioista oikeilla nimillä.. tää on sellaista taiteilua välillä, että miten ne asiat ilmaisee.

...jos me miehen kanssa keskustellaan biologisista, niin ei näytetä sitä lapsille..

Toimivan kaksien vanhempien välisen vuorovaikutuksen eduista lapselle mainittiin seuraavaa (liite 4). Positiivisen itsetunnon ja minäkuvan luomisen edellytyksiksi mainittiin lupa kaksiiin vanhempiin, vanhempien välinen yhteistyö sekä sosiaaliset taidot, jotka kehittyvät ympärillä olevien välittävien ihmisten myötä. Koponen ja Linna (2014, 34) ovat myös Keinun kokemustensa pohjalta sitä mieltä, että sijoitetun lapsen voimaantumisen avaimet ovat perheyhteisön vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa lapsi voi peilata omaa elämäänsä ja muodostaa käsityksen siitä millainen hän on ja mihin liittyy. Sijoitetun lapsen minäkuva ja identi-

teetti ovat traumaattisten kokemusten haavoittamia ja hänen voimaantumisensa tapahtuu parhaiten perheyhteisön sisällä.

Haastatteluissa mainittiin, että lapset tarvitsevat luvan kaksiiin vanhempiin niin ettei tarvitse valita ketä rakastaa enemmän sekä varmuuden siitä etteivät omat vanhemmat hylkää. Myös Pitkäsen (2011, 23) mukaan sijaishuoltovaiheessa lapset tarvitsevat varmuuden, siitä etteivät vanhemmat häviä. Janhunen (2007, 38) mukaan silloin kun vanhempien välinen yhteydenpito sujuu, lapsi saa kokemuksen siitä, että hänellä on kahdet vanhemmat. Molemmat vanhemmat välittävät hänen hyvinvoinnistaan ja antavat hänelle luvan olla molempien vanhempien kanssa. Eräs haastateltu perhe arveli, että niissä perheissä missä lapset olivat olleet jo pidempään kotoa poissa, biologiset vanhemmat olivat jo tottuneet siihen, ettei lapsi ollut arjessa mukana ja vanhemmuus näyttäytyi helpommin jaettavalle.

9.4 Perhehoidon tarjoama tuki

Sijoituksen alkuvaiheen sosiaalityöntekijät saivat kiitosta ensi kohtaamisien hyvästä suunnittelusta ja osapuolien valmistelusta tulevaan tapaamiseen. Janhusen (2007, 67, 80) mukaan sijoituksen alkuvaiheen tuki ja sijoitusprosessin selkeys tapaamissuunnitelmiseen on tärkeää. Sijaisvanhempi kaipaa rinnalleen sosiaalityöntekijää, joka on kiinnostunut siitä miten sijoitus lähtee käyntiin ja on valmis tukemaan sijoituksen onnistumisessa. Erityisesti pienten lasten sijaisvanhemmat olisivat kaivanneet enemmän sosiaalityöntekijän tukea, positiivista palautetta ja apua yhteistyöongelmissa biologisten vanhempien kanssa. Intensiivinen tuki alkuvaiheessa estää ongelmien syntymisessä ja mahdollistaa työskentelyn, jos perheessä myöhemmin ilmenee ongelmia. (Janhunen 2007, 67, 80.)

Perhehoidon toteuttama Startti-työskentely on ollut onnistunut keino lisätä sijaisvanhempien tukea. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että perhehoito on tehnyt voitavansa sijaisvanhempien tukemiseksi. Startin kautta sijaisperheille annettu tuki vaikuttaa suoraan lapsen hyvinvointiin. Janhusen (2011, 25) mukaan toimiva tuki sijaisvanhemmille ehkäisee sijoitusten katkeamisia. Tutkimuksessa esiin tulleet

esimerkki siitä, miten perhehoidon tuki ja joustava Startti-työskentely ovat edistäneet sijoituksen pysyvyyttä, käsitellään jäljempänä.

Positiiviseksi Startissa koettiin se, että sosiaalityöntekijä tulee kotiin juttelemaan, eikä perheen tarvitse itse lähteä toimistolle. Koettiin, että saman työntekijän kanssa tehtävä työ luo luottamusta ja helppoutta, kun asioita ei tarvitse joka kerta selittää uudelleen. Startin todettiin joustaneen perheitten tarpeitten mukaan ja jouston toivottiin säilyvän jatkossakin. Keskusteluissa tuli esiin myös Startin työnohjauksellisuus sekä sijaisperheitten tarve keskustelulle varsinkin, jos muuta vertaistukea ei ollut saatavilla.

Haastatellut toivoivat enemmän tietoa lapsen elämän tapahtumista ja aikaisemmasta käyttäytymisestä. Koettiin, että tieto olisi helpottanut sijaisvanhempaa jakamisessa ja lapsen oikeanlaisessa tukemisessa. Myös psykologi Anja Laurilan raportoinnissa (2003, 137) Toivo ja Ilona -projektissa sijaisäidit kaipasivat tietoa lapsen historiasta biologisen äidin kodissa. Myös Valkonen (2014, 112–114) mainitsee tutkimuksessaan siitä, että lapsen ja sijaisvanhemman yhteinen historia ei ole ehyt ja joidenkin lasten kanssa luottamuksen tai kiintymysuhteen luominen vie aikaa. Sijaisvanhemmat eivät aina saa kaikkea tarvittavaa tietoa sijoitetun lapsen taustasta ja häntä traumatisoivista asioista.

Myös biologisten vanhempien rajaamiseen toivottiin perhehoidolta tukea ja eräs äiti toi esiin toiveen pidemmästä alkuvaiheen taloudellisesta tuesta. Janhusen tutkimuksen (2007, 62) mukaan ensimmäisten vuosien aikana sijaisperhe kaipaa tukea ja pettymys ilmeni suhteessa olemattomaan materiaaliseen ja henkiseen sosiaalityön tukeen, biologisten vanhempien puuttumiseen perheen asioihin ja kokemukseen, että sosiaalityöntekijä ei rajoita biologisia vanhempia.

Eräs sijaisäiti toivoi sosiaalityöntekijöitten huolehtivan myös biologisista vanhemmista. Lahden perhehoidon sosiaaliohjaajat tukevat myös biologista perhettä sosiaaliohjauksen keinoin (Viinikainen 2011) sekä järjestämällä biologisten vanhempien vertaisryhmää.

Eräs äideistä antoi palautetta ryhmätyönohjauksesta, ymmärtäen sen olevan taloudellisesti perusteltua. Hänen mielestään akuutissa tilanteessa ei pysty keskitty-

mään toisen ongelmiin vaan haluaa löytää työkaluja itselleen. Hänen mukaansa toisten ongelmien kuuntelemiseen ei riitä voimavaroja.

9.5 Toimiva tuki sijaisperheille ehkäisee sijoitusten katkeamista

Haastatteluissa tuli esiin esimerkki siitä miten toimiva tuki sijaisperheelle on ehkäissyt sijoituksen katkeamista. Seuraavassa sijaisäidin kertomus ja teoretietoa aiheesta.

On todettu, että kaikki yhteydenpito lapsen ja hänen vanhempansa välillä ei ehkä ole hyväksi vaan yhteydenpidon rajoittamisellekin on paikkansa ja puolestapuhujansa. Pirjo Tuovilan (2008, 39–46) mielestä vakavista ja varhaisista kiintymyssuhteen häiriöistä ja jatkuvista traumaattisista kokemuksista kärsivät lapset joutuvat maksamaan kalliin hinnan vanhempiensa kyvyttömyydestä kohdata ja täyttää heidän perustarpeitaan. Hän arvelee, että voi olla niin, että jatkuva kontakti biologisiin vanhempiin ei ole näille lapsille hyväksi. Rajoitettujen ja valvottujen tapaamisten käyttö näissä tapauksissa on suotavaa. Myös Janhunen (2011, 10) toteaa, että joillakin biologisilla vanhemmilla on niin vakavia mielenterveys ja päihdeongelmia yhdistyneenä aggressiiviseen käyttäytymiseen ja uhkailuun, ettei yhteistyö sijaisperheen kanssa toimi. Valkosenkin (2014, 28) tutkimuksessa haasteiksi mainitaan lapsen voimakas reagointi vanhempiensa tapaamiseen sekä pelko ovatko lapset turvassa biologisten vanhempiensa luona vieraillessaan.

Tämä valitettava tosiasia tuli näkyviin myös tämän opinnäytetyön haastatteluissa. Sijaisäiti kuvasi biologisen äidin sekavaa käytöstä, päättäen tarinansa seuraavasti;

...sehän on tunkeutunut meille kotiin keskellä yötä riehumaan tänne täysin psykoottisessa tilassa sekaisin. Toisaalta tarkastamaan onko lapset hengissä, toisaalta hakemaan niitä pois täältä... samoin sitten kirjeet, mitä tulee on erittäin sekavia vuodesta toiseen... on aikamoista ikään kuin toimia lapsen ja vanhempien välillä välikätenä... ja se ilmenee lasten käyttäytymisessä se sekava tilanne. Meillä alkoi normalisoitua siinä vaiheessa vasta kun ensimmäisen kerran tuli selkeä pitkätauko äidin tapaamiseen ja yhteydenottoihin, siinä kohtaa alkoi lapsilla todellinen kotoutuminen ja elämän normalisointi.

Tämä haastateltava kiittelee perhehoitoa tuesta moneen kertaan:

...jos tukitoimet sosiaalisen puolelta ei olisi toiminut, niin en uskalla ajatellakaan, niin todennäköisesti me ei oltais näitten lasten sijaisvanhempia... todettiin että sehän on aivan riemuvoitto sille äidille jos me luovutetaan tässä tilanteessa ja lapsille erittäin suuri tappio. ja luottamuksen kannalta se olisi lapsille traumatisoiva kokemus, joten mietittiin ettei luovuteta tosiaan..

Janhusen (2011, 25) mukaan toimiva yhteistyö sijaisperheen, biologisten vanhempien ja sosiaalitoimen välillä vaikuttaa oleellisesti lapsen hyvinvointiin ja sopeutumiseen sijaisperheeseen sekä sijoituksen pysyvyyteen. Sijoitusten katkeaminen tuli esiin myös tässä aineistossa. Opinnäytetyöntekijä havaitsi, että usealla haastateltujen sijaisvanhempien perheissä asuvalla lapsella oli edellinen katkennut sijoitus toisessa perheessä.

Haasteellisen biologisen vanhemman kanssa työskenneltäessä on erityisen tärkeää tukea sijaisperhettä. On tärkeää tiedostaa myös se, että vuorovaikutukseen tarvitaan kaksi ja aina toimivaa vuorovaikutusta ei pystytä saavuttamaan yrityksistä huolimatta. Laurila (2003, 45) mainitsee, että alussa biologinen äiti voi kohdistaa vihaansa kilpailijaksi kokemaansa sijaisäitiin.

Huolimatta vaikeuksista kyseinen haastateltava ei ole antanut periksi vaan hänen toiveissaan on toimivan yhteistyön mahdollisuus;

kahden vuoden tauko tapaamisissa ... mutta silti olen valmis vuorovaikutussuhteeseen puhtaalta päydältä kunhan tietyt reunaedellytykset ovat olemassa.

Hänen mielestään perhehoidon tukeen liittyy myös biologisten vanhempien rajaaminen ja rajoista kiinnipitäminen.

Rajoista on pidettävä kiinni, alussa perhehoito ei asettanut äidille rajoja ja biologinen äiti sai kaiken läpi. Mielestäni rajat voisi olla jo alussa selkeät ja tiukat ja sitten niistä voisi joustaa tarvittaessa.

Janhusen (2007, 78) selvityksessä perhehoidon pitkäaikaisten sijoitusten purkautumisen syistä ilmeni, että sijaisperhe kaipaa tukea ja pettymys ilmeni suhteessa olemattomaan materiaaliseen ja henkiseen sosiaalityön tukeen, biologisten van-

hempien puuttumiseen perheen asioihin ja kokemukseen, että sosiaalityöntekijä ei rajoita biologisia vanhempia.

Tässä haastattelussa perheessä perhehoidon Startti työskentely ja perhehoidon tarjoama muu tuki on auttanut sijoituksen pysyvyydessä ja on vältytty lasta vaurioittavalta ennakoimattomalta sijoituksen purkautumiselta. Janhunen (2011, 6) muistuttaa, että lapsen ajattelu on minäkeskeistä ja sen mukaan lapsi on syyllinen ja paha, koska hänet hylätään. Sijoituksen katkeaminen altistaa lapsen emotionaalille ja käyttäytymisongelmille.

9.6 Perheyhteisön toiminnallisuus

Perheyhteisön yhteinen toiminnallisuus oli aika vähäistä haastatelluissa perheissä. Tämän hetkistä toteutuvaa tai jo toteutunutta toiminnallisuutta haastatelluilta löytyi esim. yhdessä vietettyjä lapsen syntymäpäiviä, yhdessä tehty luontoretki, yhteisiä vierailuja biologisen vanhemman kanssa lapsen isovanhemmille ja yhteisiä kahvihetkiä. Haastatellut sijaisvanhemmat eivät varsinaisesti nimenneet mitään syytä miksi toiminnallisuutta ei heidän puoleltaan voisi toteuttaa, jossakin mitta-kaavassa. Kysyttäessä mikä olisi heidän perheyhteisölleen mieleinen toiminnallisuuden muoto, mainittiin leikkipuistot, mökkeily, kylpylät, luontoretket sekä yhdessä johonkin tapahtumaan osallistuminen. Vastauksissa tuli esiin se, että toiminnan toivottiin olevan jokaisen yksittäisen perheyhteisön omaa, ei niinkään perhehoidon kaikille sijaisperheille järjestämää. Lisäksi toivottiin, että toiminta tapahtuisi jossain muualla kuin sijaisperheen omissa tiloissa. Myös Lehtosaaren (2014, 58) pro gradu -tutkielman aineistossa nousi esiin ristiriitaiset tunteet erityisesti seudullisen perhehoitoyksikön organisoimaa yhdessä toimimista kohtaan, siinäkin omatoiminen toimiminen koettiin ajatuksena helpommaksi.

Biologisen vanhemman vointi ja haluamattomuus yhteiseen toimintaan mainittiin. Janhusenkin (2011, 81) mukaan lastensuojelun erityispulmana on, että huostaanotolla on syynsä ja biologisilla vanhemmilla on usein rajoittunut kyky tai halu yhteistyöhön. Hyvän yhteistyön synnyttäminen vaatii taitoa ja halua sekä sijaisperheeltä, että sosiaalityöntekijältä. Kujala (2012, 12–13) muistuttaa, että huos-

taanoton ollessa ajankohtainen biologisella vanhemmalla on usein takana jo pitkä kehityskulku ja monesti jo useita elämänalueita koskettavia vaikeuksia. Kriisin keskellä elävän vanhemman voimavarat ovat vähissä ja hänen häpeänsä ja syyllisyytensä heijastuvat sijoituksen alun vuorovaikutukseen. Pitkäsen (2011, 52) tutkimuksen mukaan vanhemmat kokevat roolinsa epäselväksi eivätkä kriisiytyneessä elämäntilanteessa jaksa olla oma-aloitteisia asioiden selvittämisessä.

Psykologi Riitta Haaramäen (Arkimies 2008, 61) neuvo yhteisistä kahvitteiluista toimivan yhteistyön synnyttämiseksi sijaisperheen ja biologisten vanhempien välille oli toteutunut useammassa perheessä. Haaramäen mukaan se osoittaa arvostusta ja kutsua yhteisen asian äärelle. Lapsen ahdistus helpottaa kun hän näkee läheisensä yhdessä kahvittelemassa. Laurila (2003, 43) käyttää Toivo ja Ilona raporttinsa teoriassa Bronfenbrennerin määrittelemiä vuorovaikutuksen tukitekiä. Yhdeksi vuorovaikutuksen tukitekiä määrittä se, että lapsi saa nähdä, että hänelle tärkein aikaisemman kodin vanhempi osallistuu johonkin yhteiseen toimintaan uuden kodin tärkeimmän vanhemman kanssa. (Laurila 2003, 43.) Joku haastatelluista arveli, että biologiselle vanhemmalle olisi vaikeaa nähdä lapsi molempien vanhempien kanssa ja ikään kuin tajuta lapsen olevan yhteinen.

Niissä sijaisperheissä joissa toiminnallisuutta oli jossain määrin toteutettu sekä niissä perheissä missä se oli ikään kuin muotoutunut toimivaksi käytännöksi kuvattiin vuorovaikutus luonnolliseksi aikuisten väliseksi kommunikoinniksi tai jopa lämpimäksi. Asiallista kommunikointia kuvannut perhe ei varsinaisesti toiminut yhteisesti biologisen perheen kanssa, puhelut tietenkin hoidettiin. Haasteelliseksi vuorovaikutuksen kuvanneessa perheessä ei myöskään yhteistä toiminnallisuutta esiintynyt. Voidaankin pohtia mikä on syytä ja mikä seurausta. Jokainen sijoitus on omanlaisensa ja yhteisiä päätelmiä on vaikea tehdä.

Ehkäpä Anderssonin toteamus käy tähänkin. Andersson (2005) on todennut, että tutkimustieto ei tee perhehoidosta välttämättä helpompaa, mutta pohtivampaa ja tiedostavampaa kyllä. Pelkän tutkimustiedon varassa ei ehkä päästä varmoihin oikeisiin ratkaisuihin. Jokainen sijoitettu lapsi on oma ennusteensa. (Valkonen 2008, 117.)

10 POHDINTA

Pohdintaosuudessa pohditaan tämän laadullisen tutkimuksen keinoin toteutetun opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Tulosten hyödyntämisosuudessa mietitään keinoja siihen miten perhehoito voisi tukea perheyhteisön keskusteluvoittoista vuorovaikutusta yhteistä toiminnallisuutta kohti. Myös jatkotutkimusehdotuksia käsitellään sekä tarkastellaan opinnäytetyön tavoitteiden toteutumista. Lopuksi opinnäytetyöntekijän omaa pohdintaa opinnäytetyön aiheen merkityksestä hänelle itselleen.

10.1 Eettisyys ja luotettavuus

Olen toiminut kuusi vuotta sijaisvanhempana, toimeksiantosopimukseni ei ole Lahden kaupungille. Opinnäytetyön aihe on kypsynyt mielessäni, kunnes syksyllä 2014 ollessani toimeksiantajallani työharjoittelussa muotoutui aiheesta ajankohdainen toimeksiantajaa hyödyttävä kokonaisuus. Sijaisvanhemmuudestani oli opinnäytetyön kannalta se etu, että pystyin samaistumaan haastateltaviin ja löytämään mielestäni ”oikeita”, osuvia näkökulmia. Itse olen vuosien kuluessa kokenut vuorovaikutuksen haasteita ja todennut kuinka tärkeää lapsen hyvinvoinnille on kaksien vanhempien toimiva yhteistyö.

Toisaalta samanaikainen vahva mielenkiintoni biologisen perheen tukemiseen tasapainottaa rooliani tätä kyseistä opinnäytetyötä tekevänä opiskelijana. Vetoa biologisen vanhemman tukemiseen ja sen tutkimiseen olen tuntenut syksystä 2013 asti, jolloin löysin Voikukkia-vertaistukiryhmät (Kujala 2012). Samaan aikaan olen käynyt niin Keinu-esityksissä kuin Keinu-koulutuksissakin (Keinu- ajattelu- ja toimintamalli 2015). Tiedostan reflektiivisyyden ja itsetarkkailun merkityksen korostuvan itselle läheisen aiheen tutkimisessa.

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 23) kirjoittavat Gummessonin (1991) ajatuksesta, että kvalitatiivisen strategian mukaan tutkijat ovat luomassa tutkimaansa kohdetta, kaikki haastattelut ovat haastattelijan ja haastateltavan yhteistyön tulosta. Gummessonin mukaan hermeneuttista paradigmaa edustava tutkija hyväksyy sen, että hänen persoonallisuutensa ja tunteensa vaikuttavat tutkimukseen. Glesnen ja

Peshkinin (1997) ajatus on, että kvalitatiivinen tutkimus ottaa osallisen näkökulman ja tutkija pyrkii siinä empaattiseen ymmärtämiseen (Hirsjärvi & Hurme 2010, 23–24).

Sijaisvanhempana tiedostin haastattelujen aihepiirin olevan itselleni läheinen ja omaavani osallisen näkökulman ja kyvyn empaattiseen ymmärtämiseen, mikä saattoi vaikuttaa objektiivisuuteeni. Tiedostin objektiivisuuden merkityksen ja pyrin ulkopuolisen tarkkailijan rooliin, mikä tarkoittaa sitä, että kysely on toistettavissa ja sen tekijänä pyrin erkaannuttamaan itseni tutkimustuloksista: en antanut mielipiteeni tai persoonani vaikuttaa niihin ja rehellisesti esitin myös sellaisen lähde- ja tutkimusaineiston, joka oli ristiriidassa omien käsitysteni kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 309–310).

Jokaisen haastateltavan on saatava riittävä tieto tutkimuksen luonteesta ja tavoitteesta. Haastatteluun osallistujille on muistettava korostaa vapaaehtoisuutta. Eettisesti on tärkeää käsitellä tutkimuksen kautta saatua tietoa luottamuksellisesti sekä säilyttää vastaajien anonymiteettisuoja, henkilöllisyyden paljastuminen on tehtävä mahdollisimman vaikeaksi. (Eskola & Suoranta 2008, 56–57.) Tämän opinnäytteen kohdalla haasteen luo haastateltavien tiivis asiakassuhde perhehoitoon, mikä saattaa osassa vastauksista aiheuttaa sen, että joku perhehoidon työntekijöistä tunnistaa ja osaa yhdistää tutkimuksessa esiin tulevan asian tiettyyn perheyhteisöön. Myös mahdolliset tutkimuksesta aiheutuvat seuraukset tutkimushenkilöille on mietittävä etukäteen (Hirsjärvi & Hurme 2010, 20). Jo haastattelukutsussa (liite 5) korostettiin luottamuksellisuutta ja anonymiteettiä. Lisäksi puhtaaksikirjoitusvaiheessa pyrittiin poistamaan tiedot, joista haastateltavien henkilöllisyys saattaisi paljastua perhehoidon työntekijöille. Valmiissa raportissa ei myöskään eritellä lainattujen tekstien kohdalla sitä kuka on kertonut mitäkin, ettei haastateltavien lauseita yhdistelemällä voisi selvittää näinkin pienen otoksen alkuperää. Haastattelutilanteessa keskusteltiin siitä mahdollisuudesta, että perhehoidon työntekijät tunnistavat raportista haastatellun perheen. Kukaan haastatelluista ei kokenut sitä esteeksi asioiden kirjaamiselle raporttiin.

Tässä laadullisen tutkimuksen keinoin toteutetussa opinnäytetyössä on pyritty noudattamaan eettisesti hyvän tutkimuksen vaatimuksia. Eettisesti hyvä tutkimus tulee tehdä hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkimus tulee tehdä avoimesti, rehellisesti,

huolellisesti ja tarkasti. Tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 23–27). Tutkittavia tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti (Hirsjärvi ym. 2013, 164). Tässä opinnäytetyössä se tarkoittaa sitä, että tuloksia ei voi yleistää ja samoihin kysymyksiin saatetaan saada toisessa haastattelussa toisenlaiset vastaukset. Varsinkin, kun oletetaan, että ihmiselle on ominaista ajassa tapahtuva muutos olosuhteitten muuttuessa (Hirsjärvi & Hurme 2010, 186). Nauhoitettu aineisto ja litteroidut haastattelut on hävitetty asianmukaisesti analysoinnin jälkeen.

Tämän opinnäytetyön arvo, johtuen pienestä haastateltavien määrästä sekä ammattikorkeakoulutasoisista laadullisen tutkimuksen keinoista, on vain viitteellinen ja kuvastaa ainoastaan haastateltavien näkemyksiä kysytyistä aiheista. Lastensuojelussa harvemmin on helppoja ja yksinkertaisia vastauksia. Jokainen sijoitus on omanlaisensa ja yhteisiä päätelmiä on vaikea tehdä.

10.2 Tulosten hyödyntäminen

Perhehoidon tarjoamaan tukeen oltiin kokonaisuutenaan tyytyväisiä. Yksittäisiä haasteita ja korjausehdotuksia tuli ja niistä on kerrottu tarkemmin kohdassa 8.5. ja 9.4. Seuraavassa pohdintaa siitä miten perhehoito voisi tukea perheyhteisön keskusteluvoittoista vuorovaikutusta yhteistä toiminnallisuutta kohti.

Haastatteluissa toivottiin enemmän tietoa lapsen elämän tapahtumista ja aiemmasta käyttäytymisestä. Koettiin, että tieto olisi lisännyt sijaisvanhempien jaksamista ja auttanut lapsen oikeanlaisessa tukemisessa. Myös psykologi Anja Laurilan raporttoimassa (2003, 137) Toivo ja Ilona -projektissa sijaisäidit kaipasivat tietoa lapsen historiasta biologisen äidin kodissa. Valkosen (2014, 110–115) tutkimuksessa sijaisvanhemmat mainitsevat, että lapsen ja sijaisvanhemman yhteinen historia ei ole ehyt ja joidenkin lasten kanssa luottamuksen ja kiintymyssuhteen luominen vie aikaa. Sijaisvanhemmat eivät aina saa kaikkea tarvittavaa tietoa sijoitetun lapsen taustasta ja häntä traumatisoivista asioista.

Opinnäytetyöntekijän oma etukäteisolettamus oli, että haastatteluissa tulisi esiin SILTA-työskentelyn kaltainen sukupuoli/elämänjano työskentely, jota Lahden perhehoidossakin käytetään. Tähän aineistoon ei osunut sellaisen työskentelymallin läpikäyneitä perheitä tai he eivät tulleet sitä maininneeksi, koska siitä ei erikseen kysytty. Ainoa maininta kyseisen kaltaisesta työskentelystä oli erään sijaissäidin kiitollinen maininta siitä, että sosiaalityöntekijä oli antanut sijaisperheelle sijoituksen alkaessa lapsen elämänvaiheista tehdyn koosteen.

Opinnäytetyöntekijä pohti SILTA-työskentelyn sopivuutta perheille, joissa lapsi on ollut sijoitettuna jo useammassa perheessä tai lastenkodissa, kuten tähän haastatteluun osallistuneiden sijaisperheiden lapsista monet olivat. Juuri tällaiselle perheyhteisölle ja erityisesti siihen kuuluvalla perhehoidossa olevalle lapselle olisi eheyttävää koota menneisyyden palasia yhdessä molempien vanhempiensa kanssa. SILTA-työskentelyn avulla olisi mahdollista harjoitella dialogista keskustelua ja sitä kautta luoda luottamusta perheyhteisön jäsenten välille. Ja sijaisperheetkin, ehkä saisivat niitä tiedon palasia lapsen historiasta, jota haastatteluiden mukaan kaipasivat.

Seuraavassa pohdintaa siitä miten SILTA-työskentelyä voisi hyödyntää sijoituksen alun vuorovaikutuksen luomisessa. Pohdinnassa ei käsitellä taloudellisia- tai työntekijä resursseja, ne jäävät työelämäkumppanin pohdittavaksi.

Tämän opinnäytetyön tuloksen mukaan sijoitetun lapsen perheyhteisön vuorovaikutus on pääosin keskusteluja. Lisäksi vahvasti esiin noussut toive oli lapsen elämäntarinan paremmin esiintuominen. Ehdottaisinkin näiden asioiden yhdistämistä:

- perheyhteisön yhteistä toimintaa, joka helpottaa luontaista yhdessä olemista ja toimii lasta eheyttävästi (Laurila 2003, 43; Janhunen 2007, 82; Koponen & Linna 2014, 81–82).
- vuorovaikutusammattilaisen antamaa mallia dialogisesta keskustelusta, jossa yhteisymmärrys ei ole aina tavoitteena vaan erilaiset mielipiteet sallitaan (Isaacs 2001, 39 ; Mönkkönen 2007, 88–89 ; Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 138).

Lisätuotteena eri osapuolet saavat kaipaamaansa elämäntarinatietoa. SILTA-työskentelyssä kaikki nämä osa-alueet tulisivat huomioiduksi. Edellytyksenä olisi koulutettu SILTA-ohjaaja ja riittävän helpot taidelähtöiset menetelmät. Elämänjanan työstäminen heti ensimmäisellä yhteisellä tapaamisella ei ehkä olisi oikea tapa aloittaa. Pehmeämpää olisi kenties lähteä kuvakollaasi-tyyppisestä ”maaston kartoituksesta”. Lehtosaarikin (2014, 82) toteaa että keskeistä on, syntykö yhteisissä työskentelyissä ilmapiiriä, jossa syvälliset yhteisyyden ja jakamisen kokemukset sekä kokemus yhteisestä vanhemmuudesta ovat mahdollisia.

Edellytyksenä toiminnan onnistumiselle olisi lisäksi se, ettei se olisi liian sosiaalityöntekijä vetoista vaan kenties koulutetun ulkopuolisen ohjaamaa. SILTA-työskentelyn haasteena ovat tutkimuksessakin esiin tulleet biologisten vanhempien ongelmat, jotka vaikuttavat säännöllisen vuorovaikutustyöskentelyn aikaansaamiseen.

Haatatteluissa esiin tulleet perheyhteisön toiminnallisuuden mahdollisuudet mökkeily, luontoretket, kylpyläreissut ovat sinänsä hyviä lomailu ajatuksia, mutta niistä puuttuu dialoginmalli sekä elämäntarinan esiintuominen. Voisikin ajatella, että pienten lasten kyseessä ollessa käytettäisiin retkimuotoista toimintaa ja isommille jo kouluikäisille lapsille SILTA-mallia. Retki voisi olla myös SILTA-työskentelyn pohjustusta.

Sijoituksen ensimmäinen vuosi on kiireinen ja stressaava ja siitä näkökulmasta siihen ei Startin lisäksi mahdu enää muuta toimintaa. Toisaalta ensimmäinen vuosi on kriittinen vaihe juuri vuorovaikutuksen luomisen kannalta. Ensimmäisenä vuotena luodaan pohja luottamukselle ja yhteistyölle. Huonosti toimivaa vuorovaikutusta voi olla vaikea korjata enää vuosien päästä, kun toimimisen malli on jo vakiintunut.

Anttilan ja Gencerin (2014, 31) Lahden perhehoidolle tekemässä opinnäytetyössä haastatellut noin vuoden ajan sijaisvanhempana toimineet sijaisvanhemmat voivat enemmän tietoa biologisten vanhempien kanssa toimimisesta, koska heidän mukaansa biologiset vanhemmat voivat tuoda omat haasteensa sijaisperheen arkeen. Myös heidän opinnäytetyönsä tulos puoltaa perheyhteisön vuorovaikutustyöskentelyn lisäämistä.

Startti-työskentely sisältää hienoa materiaalia, voisiko siihen lisätä koko perheyhteisöä kokoavia ja vuorovaikutusta helpottavia toiminnallisiaosioita. Voisiko Starttiin yhdistää jonkinlaisen kevennetyn SILLAn, jossa koko perheyhteisö koontuisi yhteen jonkun teeman ympärille? Toteutettaisiin vaikkapa jotain käsillä tehtävää? Kyseessä olisi kertaluonteinen tapaaminen, tai muutama kerta koko perheyhteisölle?

Toinen mahdollisuus olisi toteuttaa kevennetty Keinu-malli tai käyttää Keinuhankkeessa toteutettua materiaalia perheyhteisön tunneyöskentelyn avuksi. Sijaisvanhempien keskuudessa Keinu-malli on ehkä koulutuksissa kuultujen esimerkkien kautta saanut jotenkin pelottavan maineen. Toiminnallisuudesta keskusteltaessa nousi esiin vahvasti asenne, että toiminnan tulisi tapahtua jossain muualla kuin sijaisperheen omissa tiloissa. Ehkä Keinu-hanke näyttäytyy sijaisvanhemmille isona ja voimia vaativana taide ja yökyläily hankkeena ja sen pilkkominen pienempiin osiin tekisi siitä helpommin lähestyttävän.

Lisäksi toimivan vuorovaikutuksen hyödyt lapselle oli joissakin haastatelluissa sijaisperheissä mielletty hyvin käytännöllisiksi asioiksi. Opinnäytetyön tekijä reflektoikin haastattelutilanteita ja mietti sitä, saattoiko tutkijan kysymyksenasettelu, jotenkin vaikuttaa vastauksiin. Kenties toimivan vuorovaikutuksen hyötyjä lapsen eheytymiseen voisi jotenkin tuoda esiin, vaikkapa yhteisissä koulutuksissa.

10.3 Jatkotutkimusehdotukset

Eräässä haastatelluista perheistä sijoituksen alun vuorovaikutus biologiseen vanhempaan näyttäytyi positiivisessa valossa, mutta haastattelun myötä ilmeni, että haastetta toi vuorovaikutus edellisen sijaisperheen kanssa. Haastattelija tajusi asian liian myöhään eikä voinut enää muuttaa haastattelujen kysymyksiä koskemaan vuorovaikutusta myös edellisiin lapsen läheisiin perheissä ja lastenkodeissa. Jatkotutkimus voisikin liittyä sijoitusten katkeamisiin ja niiden ehkäisemiseen sekä siihen miten vuorovaikutus sijoituksen katkeamistilanteessa hoidetaan ja eri osapuolten kokemuksia siitä millaista tukea siihen vaiheeseen kaivattaisiin.

Tämän opinnäytetyön osoittama Startti-tuen toimivuus mitä oletettavimmin ehkäisee tehokkaasti sijoitusten purkautumista. Vaikuttaahan se sijaisvanhemman saamaan tiedolliseen tukeen sekä siihen, että vaikeuksien ilmetessä kynnyksellä yhteyttä perhehoitoon on matalampi, kuin ilman alkuvaiheen toimivaa tukea olisi.

10.4 Tavoitteiden saavuttaminen

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sijaisvanhempien teemahaastattelujen kautta sijaisvanhempien kokemuksia perheyhteisön vuorovaikutuksen syntymisestä sijoituksen alkuvaiheessa. Haastattelujen kautta etsittiin vastausta siihen miten Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito voisi tukea vuorovaikutusta ja sen syntymistä sijoituksen alkuvaiheessa. Samalla tarkasteltiin toimivan vuorovaikutuksen etuja lapselle.

Tavoite saavutettiin. Sijaisvanhempien haastattelujen kautta saatiin vastauksia siihen miten perhehoito voisi tukea vuorovaikutuksen syntymistä sijoituksen alkuvaiheessa. Tämänhetkinen tuki todettiin toimivaksi ja muutamia kehitystoiveita mainittiin. Sijaisvanhemmat esittivät ajatuksiaan perheyhteisön toiminnallisuuden toteuttamisesta sekä siitä mitä hyötyä kokevat toimivasta vuorovaikutuksesta olevan lapselle. Haastattelujen kautta esiin nousi myös se, että toimiva tuki sijaisperheille ehkäisee sijoitusten katkeamista, esimerkki siitä löytyy kohdasta 9.5.

Opiskelijan omat tavoitteet toteutuivat myös. Tutkimuksellinen työskentely tuli tutuksi ja ammatilliset valmiudet siltä osin lisääntyivät. Vuorovaikutuskokemus lisääntyi ja itsetuntemus sitä kautta. Myös lastensuojelun teorian tiedon ja käytännön tiedon osalta ammatilliset valmiudet täydentyivät.

Näin pienen tutkimusjoukon ollessa kyseessä ei yleistykseen pyritä, jokainen kokemus on henkilökohtaisuudessaan arvokas. Andersson (2005) onkin todennut, että tutkimustieto ei tee perhehoidosta välttämättä helpompaa, mutta pohtivampaa ja tiedostavampaa kyllä. Pelkän tutkimustiedon varassa ei ehkä päästä varmoihin oikeisiin ratkaisuihin. Jokainen sijoitettu lapsi on oma ennusteensa. (Valkonen 2008, 117.)

10.5 Opinnäytetyöntekijän erityissuhde aiheeseen

Opinnäytetyöni suunnitelman SWOT-analyysiin olen kirjannut heikkouden kohdalle: ”Kun katsoo läheltä, jääkö jotain huomaamatta?” Nyt on aika tilittää sitä mille opinnäytetyöprosessi tuntui ja miten siitä selvisin sijaisvanhempana itsekin. Itselle läheistä asiaa tutkiessaan joutuu selättämään monta ristiriitaa, elää ainaisesti paineessa ja varuillaan siitä, ettei vaan antaisi omien mielipiteiden vaikuttaa tutkimukseensa. Toisaalta aihe vie aina vain syvemmälle ja lujempiin omiin mielipiteisiin, vai pitäisikö sanoa, että vahvemmin siihen ajatukseen, että lastensuojelu on ristiriitaista, eikä asioihin ole yhtä ja oikeaa ratkaisua.

Rajaamisen ongelma tulee esiin aiheessa, josta tietää paljon ja haluaa oppia vielä lisää. Ulkopuolisesta lukijasta saattaa näyttää, että tekstistä puuttuu mm. kiintymyssyhdeteoria ja vanhemmuuskin on käsitelty vain lyhyesti. Opinnäytetyöntekijänä jouduin rajaamaan itselleni itsestään selvyydet pois, olettaen, että myös lukija ymmärtää pelkästä maininnasta kyseisten asioiden taustoja. Tiesin Lahden perhehoidolle edellisinä vuosina tehdyt opinnäytteet, mutta tietoisesti jätin ne etukäteen lukematta, jotta en sitoisi näkemyksiäni liiaksi muiden mielipiteisiin. Jälkeenpäin olin ratkaisuuni tyytyväinen. Vuosien myötä asiat muuttuvat ja me niiden mukana.

Opinnäytetyöprosessissa itselleni tärkeintä ja antoisinta oli aineiston kerääminen haastattelujen kautta. Teemahaastattelujen kautta halusin testata omaa tutkimus- ja vuorovaikutusosaamistani. Niissä rajaaminen onnistui yli odotusteni. Yksi haastatelluista tunsikin minut ennestään ja lisäksi yksi tiesi sijaisvanhemmuudestani ennen haastattelua. Haastattelujen jälkeen kerroin kaikille haastatelluille sijaisvanhemmuudestani. Koin reiluksi kertoa roolini, ettei kenellekään nousisi huijattu olo, jos se jossain vaiheessa myöhemmin paljastuisi heille. Kerroin sijaisvanhemmuudestani vasta haastattelujen jälkeen, jotta objektiivisuus ei olisi kärsinyt. Ajattelin myös, että tilanteessa jossa haastateltava tietää haastattelijan jakavan saman roolin voi käydä niin, että osa asioista jää kertomatta koska oletetaan toisen tietävän ne ennestään ja näin materiaalia jää saamatta. Haastattelujen virallisen osuuden jälkeen, nauhurin sammuttua, keskustelin kaikkien haastateltavieni kanssa vertaistuesta ym. sijaisvanhemmuuteen liittyvistä asioista.

Opin ammatillisesti sosionomina sekä sijaisvanhempana asioita, joita ei kirjasta

lukien opi. Näin erilaisia, sydämellisiä sijaisperheitä, joille kaikille lapsen paras oli tärkeintä. Kuuntelin nauhalta omia puheitani ja näin itsestäni ammatillisuuden elementtejä. Itsetuntemuksen kannalta tämä prosessi kannatti. Kaikkea oppimaan-
sa ei voi kirjata ja vasta vuosien myötä näen olinko sittenkin liian lähellä ja jotain jäi huomaamatta.

LÄHTEET

- Ahto, A. & Mikkola, P. 2000. Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 13. 2.painos. Lastensuojelun keskusliitto. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Arkimies, K. 2008. Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Helsinki: Kirjapaja.
- Back-Kiiänmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–144.
- Bronfenbrenner, U. 1979. The ecology of human development. Experiments by nature and design. London: Harvard university press.
- Eskola, J & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Garrett, P. 2003. Putting children first? A comparison of child adoption policy and practice in Britain and Finland. *European Journal of Social work*, 6:1, 19–32.
- Gencer, Z. & Anttila, N. 2014. "Mihin ne sijaisvanhemmat sitoutuu" : sijaisvanhempien kokemuksia ennakkovalmennuksesta ja alkuvaiheen tuesta Päijät-Hämeessä. Sosiaalialan opinnäytetyö. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden laitos.
- Haarakangas, K. 2011. Voimistava läsnäolo – mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämäläinen, K. 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012. Väitöskirja, sosiaalityön yksikkö. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Höjer, I. 2001. Fosterfamiljens inre liv. Göteborg: Göteborgs universitet. Institutionen för socialt arbete.

Isaacs, W. 2001. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki: Kauppakaari.

Janhunen, T. 2011. Pysyvyyden turvaaminen perhehoidossa- käsikirja sijoitusten purkautumisen ehkäisemiseksi. Perhehoitoliitto ry. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Janhunen, T. 2007. Sijoitusten purkautuminen pitkäaikaisessa perhehoidossa. Perhehoitoliiton ja Helsingin kaupungin hanke (2005–2007) selvitys perhehoitosijoitusten purkautumisista, loppuraportti. Perhehoitoliitto ry.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kalland, M. 2005. Kiintymyssyhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 198–233.

Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M.(toim.) Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro, 207–216.

Keinu- ajattelu- ja toimintamalli. 2015. Perhehoitoliitto. [viitattu 18.1.2015.] Saatavissa: http://www.perhehoitoliitto.fi/palvelut/koulutus/keinu-toiminta/keinu-ajattelu- ja _toimintamalli

Kiiskinen, P. (toim.) 2013. SILTA. Iskä, Äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 18.

- Koponen, T. & Linna, M-R. 2014. ”Kaksoiserikoiselämää” : tunteet tuulemaan ja Keinuu-keinuun lastensuojelun perhehoidossa : opas Keinuu-ajattelu- ja toimintamallista. Perhehoitoliitto. Jyväskylä: Otavan Kirjapaino Oy
- Kujala, V. 2012. VOIKUKKIA - vertaistukiryhmät - opas sijoitettujen lasten vanhempien vertaisryhmien perustamiseen ja ohjaamiseen. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto sekä Sininauhaliitto. Helsinki: Painotalo Repe Oy.
- Lahden seudullinen perhehoitoyksikkö. 2015. Perhehoidon palveluja Lahteen, Aavaan, Oivaan ja Heinolaan – esite sijaisvanhemmille. Julkaisematon esite. Lahden kaupunki.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.
- Laurila, A. 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–122.
- Laurila, A. 2003. Toivo ja Ilona. Raportti lastensuojeluprojekteista. Diakoniamammattikorkeakoulu. Helsinki: Multiprint Oy.
- Lehtosaari, A. 2014. Kohti yhteistä vanhemmuutta – kiintymyskeskeisen vanhemmuuden tuen malli perhesijoituksen keskivaiheeseen. Sosiaalityön Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Nurminen, K.-M. 2014. Silta perheiden välille. SILTA-malli tukee lapsen ja kahden perheen vuoropuhelua. Perhehoito 5/2014, 16–17.
- Perhehoitolaki 263/2015. Annettu Helsingissä 20.3.2015.

- Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris instituutin julkaisusarja nro 26.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 424–431.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Räsänen, H & Sillgren, S. 2008. Sijaisvanhempien yhteistyö biologisten vanhempien kanssa sijoituksen aikana. Sosiaalialan koulutusohjelma, opinnäytetyö. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan laitos.
- Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Sinkkonen, J. 2013. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa Kiiskinen, P. (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 18. 7–9.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Kuntainfo 6/2011. Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011- 2012. [viitattu 16.1.2015.] Saatavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1567443>
- Startti. 2014. Lahden perhehoito. Julkaisematon aineisto. Lahden kaupunki.
- Tamminen, T. 2011. Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Haastattelijana Mirjam Kalland. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M.(toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro, 287–289.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lastensuojelu 2013. [viitattu 15.1.2015.] Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>
- Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin, perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 147–160.

- Tolonen, T. 2009. Vanhemmuuden puute ja nuoren sosiaalinen pääoma. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 144–162.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu painos. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–75.
- Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–120.
- Valkonen, L. 2014. Sijaisvanhemmat. Tutkimus. Perhehoitoliitto ry.
- Vanhanen, S. 2014. Kuka auttaisi meidän perhettä? Sijoitetun lapsen ja hänen perheensä tukeminen ja jälleenyhdistäminen – kehittämishankkeen raportti. SOS – Lapsikylä ry.
- Viinikainen, S. 2011. Se on hyvä, että sä koitat soittaa mulle...: mallin kehittämisen perhehoitoon sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävään työhön. Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK, opinnäytetyö. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden laitos.
- Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Wozniak, D. 2002. They're all my children: foster mothering in America. E-kirja. New York: University Press.

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelykysymyksiä sijaisvanhemmille

LIITE 2. Toimivan vuorovaikutuksen elementit

LIITE 3. Vuorovaikutuksen esteet

LIITE 4. Toimivan vuorovaikutuksen edut lapselle

LIITE 5. Kutsu tutkimushaastatteluun

LIITE 1

HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ SIJAISVANHEMMILLE

Haastattelun tueksi haastattelijalle.

Taustaksi; Minkä aikaa olette toimineet sijaisvanhempana? Montako sijoitettua teillä on? Onko omia lapsia? Kerro taustaa ja sitä hetkeä kun tapasitte ensimmäisen kerran koko perheyhteisö (lapsi ja te ja biologiset vanhemmat) miten se vuorovaikutus lähti sujumaan.

1. Miten teidän asioista sopiminen toimii, **millaista vuorovaikutusta ja kommunikointia teillä on**? Pystytekö sopimaan ja keskustelemaan asioista? Onko se ollut näin jo heti alusta lähtien? Jakautuuko yhteydenpito bioperheeseen sinun ja miehesi kesken tasaisesti?
2. Mitäs ajattelet sen **toimivan vuorovaikutuksen** olevan? Mikä teillä toimii? Mikä mahdollistaa ja **mahdollisti** sen teidän tapauksessa? Millaiset ominaisuudet/taidot/voimavarat mielestäsi korostuvat vuorovaikutuksen luomisessa? Minkäs ajattelet olevan sille **esteenä**? Saitko/saitteko tukea siihen jostain? **Voisiko perhehoito tukea siinä jotenkin**?
3. Onko teillä ollut mitään sellaista mitä olisitte kaikki tehneet perheyhteisönä yhdessä? Tarvitsisiko mielestäsi olla? Vaikuttaisiko se mielestäsi siihen yhdessä oloon ja tutustumiseen? Tarvitsisiko sellaiseen **toiminnallisuuteen/touhuamiseen ulkopuolista tukea**? Millaista tukea? (tietoa, emotionaalista, taloudellista?)
4. Mitäs ajattelet **lapsen kannalta teidän aikuisten vuorovaikutuksen merkityksen**? Miten se vaikuttaa lapseen? Sanoit, että teillä miten ajattelet lapsen kokevan sen?
5. **Mitäs terveisiä sinne perhehoitoon haluaisit siitä alkuvaiheesta lähtää**? Olisiko mielestäsi jotain tietoa jota kannattaisi perhehoidon puolesta kertoa sijoituksen eri osapuolille (ennen sijoitusta tai alkuvaiheessa) jotta sijoitusvaihe toimisi helpommin? Ruusuja ja risuja? Olisiko ollut tarvetta toimia jotenkin toisin, muuttaa niitä käytäntöjä? Koitko, että olisit tarvinnut toisenlaista tietoa tai tukea kuin sait??
6. **Startti**

LIITE 2

Toimivan vuorovaikutuksen elementit.

Pelkistettyilmaus	Alakategoria	Yhdistäväkategoria
<ul style="list-style-type: none"> • molemminpuolinen hyväksytyksi tulemisen kokemus • arvostelemattomuus 	Hyväksytyksi tuleminen	Toimivan vuorovaikutuksen elementit
<ul style="list-style-type: none"> • tasavertainen suhtautuminen • normaalisti ja tavallisesti 	Tasavertaisuus	
<ul style="list-style-type: none"> • oma asenne • oma suhtautuminen asioihin • omat arvot 	Oma asenne	
<ul style="list-style-type: none"> • ymmärrys elämän monitahoisuudesta • alitajuisen suhtautumisen tiedostaminen • kiinnostus henkiseen kehitykseen • omat luurangot kaapissa käsiteltynä 	Henkinen kypsyys	
<ul style="list-style-type: none"> • avoin suhtautuminen 	Avoimuus	
<ul style="list-style-type: none"> • ei tuomita • halataan ja toivon biologiselle hyvää • autan biologista vanhempaa 	Empatia	
<ul style="list-style-type: none"> • vilpitön aito läsnäolo 	Aitous	
<ul style="list-style-type: none"> • sovituista asioista kiinni pitäminen 	Luottamuksellisuus	

LIITE 3

Vuorovaikutuksen esteet

Pelkistettyilmaus	Alakategoria	Yhdistäväkategoria
<ul style="list-style-type: none"> • biologisen vanhemman vointi • biologinen vanhempi tavoittamattomissa • biologisen vanhemman ongelmat • haasteet kohtaamiskyvyssä 	Biologisen vanhemman elämäntilanne	Esteet vuorovaikutukselle
<ul style="list-style-type: none"> • huonommuuden tunne 	Häpeä	
<ul style="list-style-type: none"> • ajatus, että toiset omivat lapset • jaetun vanhemmuuden ongelmat 	Mustasukkaisuus	
<ul style="list-style-type: none"> • kylmäkiskoisuus • ylimieliset eleet 	Sanaton viestintä	
<ul style="list-style-type: none"> • ennakkoasenne • syyllistävä sävy • kuvitelma paremmuudesta 	Leimaava asenne	

LIITE 4

Pelkistettyilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistäväkategoria
<ul style="list-style-type: none"> • varmuus etteivät omat vanhemmat hylänneet • hyväksytään biologiset vanhemmat • lupa kiinnittyä • ei tarvitse valita ketä rakastaa enemmän 	Lupa kaksiin vanhempiin	Positiivinen itsetunto ja minäkuva	Lapsen etu
<ul style="list-style-type: none"> • ympärillä välittäviä ihmisiä • valmiudet tutustua muihinkin ihmisiin 	Sosiaaliset taidot		
<ul style="list-style-type: none"> • samoilla linjoilla asioissa • yhteinen kiinnostus lapsen asioihin • yhteisesti määritellyt rajat 	Vanhempien yhteistyö		

Toimivan vuorovaikutuksen edut lapselle.

LIITE 5

KUTSU TUTKIMUKSEEN

Hei Sijaisvanhempi!

Toukokuu 2015

Lähestyn teitä pyynnöllä osallistua tutkimushaastatteluun. Opintoihini liittyvässä opinnäytetyössäni tarkastelen perheeseen sijoitetun lapsen, hänen vanhempiensa ja sijaisperheen vuorovaikutuksen syntymistä sijoituksen alkuvaiheessa. Haastattelujen kautta kerään sijaisvanhempien kokemuksia sijoituksen alkuvaiheen vuorovaikutuksesta ja siitä miten Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito voisi tukea vuorovaikutuksen syntymistä. Olen kiinnostunut esimerkiksi siitä miten kommunikointi saataisiin luontevammaksi ja helpommaksi ja siitä millaisia yhteistyön muotoja teillä jo on käytössä.

Aineiston kerääminen on tarkoitus toteuttaa haastattelemalla sijaisvanhempia heille sopivassa paikassa ja sovittuna ajankohtana. Haastattelut toteutettaisiin toukokuussa 2015. Haastatteluun varattava aika on reilu tunti.

Opinnäytetyö tehdään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Lahden kaupunki on myöntänyt tutkimukselle tutkimusluvan. Lahden kaupungin lastensuojelun perhehoito on lähettänyt teille tämän kirjeen, enkä minä tutkijana tiedä kirjeiden saajien henkilöllisyyttä ennen haastatteluajan sopimista. Haastatteluun osallistuminen on luottamuksellista ja vapaaehtoista, eikä sijoittavalle taholle raportoida mahdollisesta haastatteluun osallistumisesta. Haastattelut nauhoitetaan ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimuksen tuloksista teitä ei voida tunnistaa vastaajaksi. Haastatteluaineisto kerätään ainoastaan tutkimukseen, johon tämä saatekirje liittyy.

Olisin todella kiitollinen, jos jakaisit kokemustasi ja näkemystäsi haastattelun kautta. Tämä on ainutlaatuinen mahdollisuus vaikuttaa perhehoidon kehittämiseen ja tuen oikein kohdentamiseen.

Ilmoitathan mahdollisuudestasi osallistua tutkimukseen mahdollisimman pian.

Kiittäen

Päivi Vainio sosionomiopiskelija (AMK) Lahden ammattikorkeakoulu

